

СТОГОДИШНИНА ОД РАЃАЊЕТО НА АКАДЕМИК ПЕТАР ХР. ИЛИЕВСКИ (1920-2013)

Годинава се навршуваат 100 години од раѓањето на академик Петар Хр. Илиевски кој со своето научно дело остави траен белег во нашата и светската наука. Во неможност, поради здравствените околности, по тој повод да биде реализиран Свечен собир во МАНУ, на Одделението за лингвистика и литературна наука е донесена одлука на овој начин да биде одбележан овој значаен датум за македонската наука и култура.

Текстот кој следи е објавен во списанието *Жива анџика*¹ по повод одбележувањето 85 години од раѓањето на академик Илиевски и претставува опсежен преглед на неговото дело, а тука се објавува со мали измени.

1

Академик Петар Хр. Илиевски е роден во с. Бигор Доленци, Кичево, на 2 јули 1920 г. Основно училиште завршил во родното место, нижа гимназија во Неготин Крајина (Србија), а православна богословија во Битола. Потоа студирал на Богословскиот факултет во Софија и дипломирал во 1946 г. Уште како студент бил вклучен во НО движење од 1942, а во НОВ од 1944. По ослободувањето работел во Скопје како професор во средните училишта и предавал веронаука, латински и руски јазик. Во тој период работел и на македонскиот превод на *Еванѓелието*, кое е отпечатено во 1952 г. Истата година се запишал како вонреден студент на Филозофскиот факултет во Скопје, Група за класична филологија и наедно е ангажиран како библиотекар на Факултетот и технички уредник на сп. *Жива Анџика*, кое тогаш само што започнало да излегува под уредништво на проф. М. Д. Петрушевски. Во 1956 дипломирал на Групата за класична филологија и бил избран за асистент на таа Катедра. Во текот на 1957-1958 академска година бил на специјализација во Кембриџ, Велика Британија каде што наедно работел и на својата докторска

¹ *Жива анџика* 55/1-2(2005)5-22.

дисертација *Аблативниот, инструменталниот и локалитивниот во најстариите Грчки текстови* - една од првите докторски дисертации од областа на микенологијата - која ја одбранил на Универзитетот во Скопје во 1960 по што е отворен патот кон неговиот подем како универзитетски наставник од доцент до редовен професор по грчка и латинска историска граматика сè до пензионирањето 1985 г.

Освен во Скопје, проф. Илиевски држел предавања и на универзитетите во Рим, Сараево, Љубљана, Тирана и др. Учествовал на многубројни научни собири во земјата и странство, а неговата библиографија се состои од над 400 наслови.

Неговиот општествен ангажман е импресивен. Тој го организирал Друштвото за класични студии на поранешна Југославија како и два научни конгреса од таа област (прилозите се објавени во сп. *Жива Анџика* за 1978 и 1990 г.). Организатор е и на VIII Меѓународен микенолошки колоквиум во 1985 (прилозите се објавени во *Tractata Museanae*, МАНУ 1987), потем на два меѓународни научни собири за Свв. Климент и Наум Охридски во 1993 како и на повеќе други меѓународни научни средби.

Во 1965 е избран за член на Постојаната меѓународна комисија за микенолошки студии при Светската конфедерација на друштвата за класични студии. Во 1979 е избран за член на Македонската академија на науките и уметностите, а во 1981 станува член на Центарот за балканолошки истражувања при Академијата на науките и уметностите на Босна и Херцеговина.

За својата дејност, академик Илиевски е повеќепати наградуван со највисоки награди и признанија, а меѓу нив се издвојува престижната награда „11 Октомври“ која ја добива во 1973 и 1988 година.

2

Само кус преглед на приложената библиографија доволно укажува на обемот и разновидноста на научниот ангажман на академик Илиевски. На упатените им е јасно дека тука се работи за еден огромен и многустран научен опус кој на иследувачот му предизвикува тешкотии затоа што изискува компетентност во

подрачја кои понекогаш се мошне оддалечени едно од друго. Со оглед на тоа, вистинска слика и оценка на ова комплексно дело може да даде само група составена од повеќе специјалисти, а овде ќе се задоволиме со приказ кој неизбежно се ограничува на авторовите далеку поскупо познавања на изложените проблеми.

Она што со извесност може да се тврди е дека научно-истражувачката работа на академик Илиевски се одвива главно во три области: а. класични студии, каде што истакнато место зазема микенологијата; б. балканолошки лингвистички студии со посебен осврт кон историскиот развој на македонскиот јазик и в. византиско-словенски односи, посебно кирило-методијевскиот период.

Во рамките на истражувањата во областа на класичните студии, микенологијата зазема истакнато место не само затоа што на личен план тука се наоѓа докторската теза на акад. Илиевски, туку и поради фактот што тој значаен труд ќе го означи почетокот на едно повеќедецениско задлабочување во проблемот и афирмација на меѓународен план. Од напред споменатиот наслов на тезата станува јасно дека интересот се фокусира на аблативот во микенскиот грчки дијалект. Откако ќе се спроведе внимателно читање на микенските текстови, тука се откриваат примери на употреба на аблативните падежни функции кои се предаваат со инструменталски форми во микенскиот грчки. Треба да одбележиме дека оваа докторска дисертација не само што е една од првите од оваа област во светот, туку благодарение на оригиналниот пристап и издржаната аргументација е широко прифатена во науката и се цитира од познати специјалисти.

За истражувањата во микенологијата е пишувано и порано (меѓу другото и во *Жива Анџика*)², меѓутоа, по овој повод посебно треба да се одбележи книгата што во 2000 година се појави под наслов *Животој на Микенците во нивните писмени сведоштва* која претставува своевидна синтеза на дотогашните постигања во ова научно подрачје. Таа се наложува како таква не само со оглед на

² В. Текстот на М. Тодоровиќ „Petro Chr. Ilievski – sexagenario“ објавен во *Жива Анџика* XXX/1-2 стр. 5-8.

својот паноптички пристап, туку и поради низата лични откритија и оригинални решенија кои во ова волуминозно дело се вградени од поранешните поединечни и специјализирани иследувања.

Делото ги обработува сите клучни теми кои се однесуваат на животот и културата на Микенците: географската положба, населението, стопанството (сточарство, земјоделство, занаетчиство), религиозните убедувања, воените прашања, а посебно се проучува антропонимијата како извор за животот и јазикот на овој народ. Постапката на изложување на материјалот е специфична: редовно се тргнува од непосредните податоци содржани во записите на глинениите плочки во Линеарно Бе писмо и врз основа на тие изворни сведоштва се изградува критичкиот став за многуте практични прашања врзани за Микенската цивилизација.

Во обработката на поединечните проблеми на секој чекор се препознава високата ерудиција и постојаниот напор да се дојде до сопствени решенија кои го одразуваат личното истражувачко искуство и убедување. Примерите се многубројни.

При описот на сточарството во Пил како еден од микенските центри, се тргнува од значењето на термините кои го означувале ситниот добиток: *a-ko-ra*, *we-re-ke*, *ta-to-mo*, *pa-ra-jo*, *we-ne-we*. Задржувајќи се посебно на терминот *a-ko-ro*, авторот ги наведува двете можни значења: *збир* и *сџаго*, но притоа го аргументира сопственото убедување дека поверојатното значење на овој важен збор е *збир* (изведен од глаголскиот корен *a-ke-re/agērei*, *собира*, од кој во латинскиот е изведен зборот *grex*, *-gis сџаго*) кој упатува на категоријата на добиток стекнат како данок или подарок. Во една развиена споредба со балканските искуства низ историјата се докажува дека на овие простори таков вид на стада поседувале и средновековните велможи (стр. 124-5)

Подробни анализи од овој вид се спроведени и во однос на името на богот Зевс, но и на Дионис чие несомнено присутно во микенскиот пантеон се изведува од неколку записи на плочките, а во прв ред од

плочката КН Gq 5 пронајдена на Крит (стр. 221). Откако ќе утврди дека тоа е најстарото досега познато датирање на богот Дионис, авторот заклучува дека „не само ритуалните церемонии, но и името на богот се синкретизирани од индоевропски и не-индоевропски елементи во многу постаро време отколку што се претполагало пред дешифрирањето на линеарното Бе писмо“ (стр. 222).

На друго место детално се иследуваат други навидум ситни нешта каков што е составот на борната кола, односно терминологијата на колцето и неговите делови (в. посебно стр. 264-5). Интересно е што оттука повторно доаѓаме до значајни и солидно аргументирани заклучоци како за секојдневниот живот на Микенците така и за историската заднина на хомерската поезија каде што многу детали порано беа нејасни.

Во завршните поглавја од книгата истакнато место зазема истражувањето на антропонимијата. Тоа е простор во кој академик Илиевски се препушта на проучувањето на личите имиња во микенскиот, хомерскиот, класично грчкиот и словенскиот свет. Многустрано информиран во проблематиката, тој воспоставува паралели (етимолошки и значенски) од кои произлегуваат неочекувани, но длабоко промислени и аргументирани решенија. Меѓу другото, се обработуваат микенско-хомерски и класично-грчките имиња сложени со (-) *ānōg*, (-) *andro(s)/-ra* а потем и грчко-словеските имиња на *-klēs* и *-слав*. Во заклучокот се истакнува дека микенските лични имиња покажуваат поголема блискост со херојските, хомерски лични имиња во начинот на образување како сложени имиња, така и кратки со некои суфикси (294).

Напоредно со микенолошките истражувања, академик Илиевски, како класичен филолог, се пројави и во други посебни области од оваа наука. Овде би ја издвоиле книгата *За античката ѝпросодија во македонски ѝрејев* која е мала по обем, но богата со содржини. Во низата статии што се собрани на едно место интересот е свртен главно кон јазикот и метриката на препевите на античката хеленска епика на македонски. Откако ќе се утврди податноста на говорниот ритам на македонскиот јазик за создавање на антички хексаметар во превод, се укажува на опасноста од претерано присуство на

дактилски хексаметри. Затоа, умешноста на пререјувачот не се огледа само во создавањето на дактилски хексаметри, туку уште повеќе во разбивање на нивната едноличност. На друго место се укажува на дактилскиот ритам на македонските народни приказни во споредба со хомерскиот епски хексаметар при што се доаѓа до заклучокот дека хексаметрите во македонската проза сепак се далеку од сложените облици на класичниот грчки хексаметар и имаат логоедски карактер, т. е. содржат метрички тактови коишто се поклопуваат со говорните целини.

Текстот посветен на терминот *harmonia* делумно отстапува од тематската рамка на книгата, но тука авторот се задржува на еден општ поим под кој може да се подведе целокупното уметничко творештво во антиката. Проследувајќи го оформувањето и развојот на терминот *harmonia* (извлечен од коренот *ar-, *ra- со значење на *зџлоб, сџој*) од најраниот микенски и хомерски грчки наваму, авторот покажува дека тој изворно го означува темелниот поим на усогласеност на деловите со целината како основен белег на она што го определуваме како добро и убаво во исто време. Тоа е еден од суштествените проблем што ги обработува хеленската литература, философија и уметност, а академик Илиевски го истражува во уште неколку свои други посебни дела.

Користејќи ги компаративните предности на своето широко образование, академик Илиевски низ текот на својот живот се зафаќа и со иследувања на области кои на прв поглед изгледаат далеку од класиката, а во суштина, благодарение на компаративниот пристап дејствуваат конвергентно и водат кон изненадувачки и значајни резултати.

Како производ на непосредната потреба да се брани самобитноста на македонскиот јазик, од 1962 г. се појавија неговите текстови за дамаскинарската книжевност во македонски превод, а најкрупен прилог секако е изданието на *Крнинскиот дамаскин*. Работејќи студиозно во ракописните одделенија на библиотеките во Белград, Софија и Пловдив како и на микрофилмови од ракописите во Москва и Киев, академик Илиевски успева да го комплетира ова дело во кое

се укажува на особеностите на македонскиот јазик векови наназад, пред тој да биде утврден како посебен современ литературен јазик.

Во областа на пошироките балканолошки истражувања се издвојуваат лингвистичките студии каде што повторно посебно место зазема развојот на македонскиот јазик. Овде централно значење има обемната книга *Балканолошки лингвистички студии* составена од преку четириесет посебни статии. Тргнувајќи од поставката на „балканскиот јазичен супстрат“, академик Илиевски ги истражува причините на јазичните промени и заемното доближување на јазиците што се зборуваат на една територија каков што е Балканскиот Полуостров. Предмет на анализа се морфосинтаксичките особености, лексиката и зборообразувањето, а истакнато место имаат и ономастичките студии. По наш слободен избор, колку за пример, би го издвоиле проблемот со потеклото на суфиксите *-issa* (во грчкиот) и *-ica* (во словенските јазици) каде што авторот покажува дека влијанието меѓу овие две јазични средини на Балканот не одело исклучиво од грчкиот кон словенските јазици, туку и обратно. Понатаму, и овде посебно внимание му се посветува на македонскиот превод на дамаскиот од втората половина на XVI век при што се забележуваат посебеностите во говорниот јазик со кои македонскиот уште тогаш се разликувал од соседните јужнословенски јазици.

Широкиот компаративен, но наедно специјалистички приод овозможува нов и темелен увид во проблемите поради што, како што ќе рече Блаже Конески (стр. 6 во самата книга), овие трудови ќе станат неодминливи за сите натамошни изучувања на историјата на македонскиот јазик.

Како одговор на една расправа во македонската јавност (од почетокот на деведесеттите години) за појавата и развојот на словенската писменост се јавува книгата под наслов *Појава и развој на ѝисмојџо со ѝосебен осврџ кон ѝочейџоџиџе на словенскајџа ѝисменосџ*. Во неа се пристапува кон проблемот на словенската писменост со опсежни аналогии со постарите писма. Со оглед на тоа што Словените ги усвоиле тековините на византиската и медитеранската култура, а посредно и на блискоисточната, истражувањето завлекува

во областа на самите почетоци на писмото воопшто. Притоа особено се истакнува ставот дека бројките хронолошки им претходат на буквите. Заемната врска меѓу нив останува како траен белег сè до денешново компјутерско изразување на писмото. Прашањето за појавата и развојот на алфабетските писма се обработува на еден широк план, од најстарите митски претстави и историските податоци за нивната појава на Блискиот Исток (врзана за Феничаните) до адаптациите во другите јазици и појавата на словенското писмо со повторен акцент на врската меѓу буквите и броевите.

Во вториот дел на книгата посебно внимание се посветува на глаголицата која во Охридскиот книжевен центар се употребува како официјално писмо во најстариот период од словенската писменост. Глаголицата од авторот се именува како „иконично писмо“, создадено непосредно по победата на иконоборството со цел да врши и визуелна евангелска проповед. Оттука во нацртот на одделни букви има длабока идеолошка (христијанска) мотивираност и фонетско-графемска усогласеност. Да додадеме и тоа дека ова е дело во кое глаголицата за првпат кај нас е вака проследена на широк план.

Напред споменатата творечка синтеза на класичната и словенската култура што се остварува во научното дело на академик Илиевски, иако дискретно, присутна е и во областа на кирилometодиевските студии, каде што се издвојува книгата под наслов *Светицила незаогни. Словенскиите првоучители и нивните ученици*.

Делото ги анализира главните придобивки од мисијата на Светите браќа Кирил и Методиј: создавањето на словенското писмо, кодификација на книжевниот, односно литургискиот јазик и првичниот превод на најзначајните библиски и литургиски книги. Напоредно со ова, се образложува идејата за рамноправност на сите јазици што ја застапува Константин Философ - Св. Кирил, идеја која од денешна перспектива ја доживуваме како одбрана на културолошките начела на современа Европа. Достоинството на мисијата на нашите Првоучители се согледува во утврдувањето на вистинскиот мотив кој нив ги водел во овој подвиг, а имено, не просто исполнување на политичките задачи на императорскиот двор (што се

толкува како второстепено), туку искрена предаденост на службата на Словото во евангелиска смисла.

На културолошки план посебно се издвојува грчко-словенската симбиоза условена од непосредниот допир на Словените со грчкиот јазик. Овде повторно се јавува тезата за двонасочното влијание што се одвива на тој план. Грчкото влијание е секако поголемо и се огледа на неколку рамништа (преземање непреведени грчки зборови, создавање калки и сл.), но и словенскиот јазик повратно оставил траги во грчкиот што се забележува дури и во современиот грчки (главно во земјоделската и сточарската терминологија, како и во обичајното право).

Во некои од текстовите посветени на Св. Климент Охридски се укажува на неговиот личен придонес за развојот на словенската апстрактна лексика како и за создавањето на словенски зборообразувачки модели. Неколку одделни статии повеќестрано го анализираат новооткриениот „Канон за Св. ап. Андреј“ од Св. Наум Охридски, при што се утврдуваат неговите високи литературни дострели во стилот (епитети, метафори, споредби...) и во композицијата. Со тоа, досега непознатото литературно творештво на Св. Наум се јавува како израз на нормите на класичновизантиската химнографија и личен творечки печат.

Во оваа книга, зборувајќи за Св. Кирил Солунски Философ како ортодоксен теолог, покрај големите и разновидни дарби (поетски, организациски и др.), посебно се нагласува неговото класично образование (св. Кирил бил и професор по философија на високата Магнаурска школа).

Во најновата книга од оваа област под наслов *Традиција и иновации во македонскиите црковнословенски книжевни споменници од Турскиот период* се истакнува континуитетот во црковнословенската писмена традиција со повеќе иновации. Овојпат интересот е свртен кон македонските книжевни споменици од XV до XIX век, т. е. времето на османлиската доминација, сè до Балканските војни. Во рамките на еден поширок зафат, се прави разлика меѓу две основни развојни етапи од кои првата (првите три века) е време на

културно (јазично) зближување на балканските христијански народи во услови на обесправеност што доведува до т.н. „балкански јазичен сојуз“, а од XVIII век започнува развојот во дивергентна насока, кога започнуваат да се оформуваат балканските литературни јазици врз основа на народниот говор. Почнувајќи од XVI век, а особено од крајот на XVIII век, преку дамаскинарската книжнина во македонските книжевни споменици сè повеќе навлегува говорниот јазик со просветителски содржини наменети за широките народни слоеви.

3

Напред изложените книги на академик Илиевски ја претставуваат главнината на неговото научно дело. Меѓутоа, прегледот на библиографијата од над 400 единици сведочи дека неговото творештво и по обем и по содржина далеку ги надминува тие граници. Приказот на неговото творештво не може да биде целосен без еден, макар и бегол осврт на бројните помали по обем списи кои во науката обично се именуваат како *opuscula minora*. Врз основа на прегледот на многубројните научни студии и статии, стручни и популарни текстови во периодиката и печатот добиваме претстава не само за неговиот широк научен интерес, туку и за многустраната ангажираност.

а) Веќе беше споменат неговиот труд посветен на поимот на хармонија, но овде треба да потсетиме дека таа тема во опусот на академик Илиевски се обработува дури во четири статии. Тој факт упатува на една негова карактеристика да се навраќа повеќекратно на некои проблеми што посебно го засегаат, да ги доработува, да ги промислува и на некој начин да живее со нив. Знаеме дека тие трудови се појавија во времето кога нашето општество беше изложено на непредвидливи настани, па статиите за хармонијата ги доживуваме како повеќекратен апел за слога и единство, како исконска сила која помага нашата национална заедница да ги преодолее историските превривања.

б) Во областа на високата наука, без сомнение, врвно место заземаат бројните статии посветени на микенологијата. За разлика од покрупните трудови во кои се изложени резултатите на долгогодишните истражувања, преку овие релативно куси текстови навлегуваме во творечката лабораторија на академик Илиевски каде што можеме да ги следиме неговите минуциозни и луцидни анализи на записите од микенските плочки. Тие се прснати низ целата библиографија и некои од тие толкувања на идеограмите веќе одамна се признаени и прифатени како трајни научни вредности во светската наука.

в) Користејќи го искуството од микенологијата каде што имињата на места и лица (запишани на глинените плочки) се значајни појдовни информации за реконструкцијата на една дамнешна цивилизација, тој пристапува на домашниот терен и посветува низа статии на топонимија и антропонимијата во Македонија.

Секако, компаративниот пристап му овозможува проблемите да ги решава не од случај до случај, туку широко научно фундирано и од длабока историска перспектива.

г) Издвоено место му се посветува и на влијанието на грчкиот и латинскиот јазик врз балканските (во прв ред словенските). Еднаш влијанието се толкува на културолошки план (често имаме и повратно влијание од словенскиот свет и добиваме еден облик на културна симбиоза), другпат интересот се усредоточува на јазичен план. Посебно се обработува проблемот на јазиците на почвата на Македонија во античкиот и раниот византиски период.

д) Македонскиот јазик и македонското книжевно наследство исто така припаѓаат на темите на коишто академик Илиевски постојано им се навраќа низ целиот свој живот. Македонскиот јазик се обработува на повеќе нивоа: удвоен објект, описна компарација, лексика, акцент, транскрипција на грчките имиња на македонски, односот меѓу античкиот и современиот македонски јазик, местото на македонскиот сред другите балкански јазици и др.

Студиите за дамаскинарската книжнина (како важен сегмент од историјата на македонскиот јазик и доказ за неговото постапно но сигурно осамостојување низ вековите). Тие главно се јазично ориентирани, но притоа неизбежно се зафаќа и литературната страна на проблемот. Посебна студија е посветена на македонската литература и култура во контекстот на медитеранската културна сфера.

Особено значење за афирмација на класичното наследство во македонската култура во светот имаат четирите статии објавени во најзначајната светска енциклопедија за класичната култура *Der Neue Pauly* (Stuttgart-Weimar).

г) На домашен план, тој пројавува постојана грижа за афирмација и популаризација на класичната наука и култура кај нас. Секако, тој негов ангажман на професионален план добивал израз на разни стручни средби, семинари или учество во разни комисији, но него го откриваме и во запишан облик, во периодиката и печатот. Од една страна, тој укажува на вонредното значење на класиката за нашата култура, а од друга страна непосредно се залага за класичното образование и школување на квалификуван кадар кој ќе знае соодветно да ги пренесе вредностите од антиката.

е) Прегледот на библиографијата открива уште една необично плодна дејност на академик Илиевски. Имено, до 2005 година тој има објавено дури 73 прикази на научни и стручни книги од класиката во светот и кај нас. Неуморен и грижлив, како и секаде, тој и тука настојува несебично да ги приопшти најновите информации за она што се истражува во светот, да го даде и својот суд, а наедно и да воспостави комуникација меѓу светската и домашната наука.

Посебно внимание тука заслужуваат приказите на научното дело на академик Михаил Д. Петрушевски. Не само заради значењето на творештвото на овој еминентен класичен филолог, туку и заради односот на академик Илиевски спрема својот поранешен професор. Дури и самата бројка од 8 општи прикази сликовито говори за благородниот однос и пиететот кон својот учител. Независно од повеќето анализи на поединечните дела на академик Петрушевски

(студиите за критичкото издание и превод на Аристотеловата *Поетика*, преводот на *Илијада* и критичките изданија и преводи на Прличев), се јавуваат општи осврти на делото и тоа: три за време на животот (со две посебни библиографии), а по смртта на својот професор тој му посветува уште пет текста: два непосредно по неговото заминување, а другите три по повод некоја годишнина од смртта.

ж) Во една недамнешна пригода, академик Илиевски го изнесе своето признание дека многу пати во животот бил ангажиран во науката воден од некои непосредни потреби што ги налагало времето. Колку и да ни изгледа старомодно тоа денес, во духот на херојското доба, кога луѓето знаеја да се саможртвуваат за идеалите на својот македонски народ и татковината, тој решително истапува во одбрана на македонската кауза вложувајќи го притоа целокупното свое знаење и интелектуална способност.

Така, на пример, кога кон крајот на педесеттите години во еден политички памфлет во научно руво, пласиран од универзитетот во Солун, ќе биде негирана самобитноста на македонскиот јазик, академик Илиевски ќе биде испровоциран и својствено нему, ревносно ќе се посвети на долгогодишно научно истражување и утврдување на посебноста на македонскиот јазик низ вековите. Оттука ќе произлезе споменатата низа на студии за дамаскинарската книжнина. Повторно, кога во почетокот на 90-те години од минатиот век некои наши универзитетски професори започнаа да шират некритички тврдења дека словенската писменост е постара од сумерската и критско-микенската (произволни ставови кои само можеа да ја бламираат нашата наука во светот), тој се спротивстави со голем научен проект под наслов *Словенската писменост Охридскиот книжевен центар*, прифатен од МАНУ, во кој, заедно со други компетентни научници и познавачи на проблемот, во 7 обемни книги беше критички изложена целата таа материја.

Уште понепосредно беше применето неговото знаење и критички научен пристап веднаш по осамостојувањето на Македонија, кога некои политички кругови од нашето јужно соседство ја започнаа својата агресија кон Македонија, меѓу другото, оспорувајќи го

нашето национално име. Академик Илиевски не остана на страна, ниту се задоволи само со декларативни ставови, туку влезе во одбрана на македонската кауза на свој начин, со низа научни текстови во кои аргументите го имаа својот главен збор. Во едни тој расправа за Македонија и односите со Грција воопшто, во други ја аргументира посебноста и историската заснованост на македонскиот јазик и име, во трети објаснува чие е името Македонија.

Заедничка карактеристика на сите овие текстови со неизбежен полемички контекст е одбегнување на дневно-политички ставови и високиот степен на научна критичност.

з) Својот позитивен прилог кон изградбата на самостојна Македонија академик Илиевски го даде со именувањето на новата национална валута – денарот. Образложението на својот избор тој и писмено ѝ го изложи на нашата јавност. Како што би рекол нашиот народ, тој ја презеде улогата на кум на нашиот денар, но тргнувајќи подеднакво и од историските претпоставки на нашата конкретна ситуација, постапувајќи притоа компетентно, одмерено, одговорно и далекувидо.

с) Во светот на класичните науки кај нас помалку е позната една друга област во која академик Илиевски работи уште од својата младост и со не помала ревност. Теолог според првичното високо образование, тој од младоста, често и во неповолни политички околности на времето од 45-та година на минатиот век наваму, учествува во афирмацијата на православието на нашите простори.

На практичен план би можело да се спомене неговиот ангажман како предавач по веронаука или во разни организациски комисии (меѓу другото и во Матичната комисијата за основање на Православен богословски факултет во Скопје во 1976/7 г.), но ни неговите залагања на теоретски план не се помали.

Во 1960 година тој пишува неколку статии за *Енциклопедија Југославије*: Иларион Мегленски (16), Јован I охридски архиепископ и за верските школи во Македонија (18, заедно со Б. Бошковски).

Огромно значење за нашето православие и култура воопшто има појавата на *Евангелието* на македонски јазик на чиј превод има работено заедно со уште двајца преведувачи. Покрај повеќе помали текстови за христијанството и православието посебно, објавени во нашата периодика, се издвојува книгата под наслов *Христијанството и мирот – мирот и христијанството*, во коавторство со Т. Гоцевски.

Тука треба да ги споменеме и текстовите во кои му се посветува внимание на православно наследство и култура запазени во нашите манастири. Покрај трудот за обновата и ревитализацијата на македонските светињи, најмногу текстови се посветени на манастирот „Св. Пречиста“ во кичевско, но и на други светилишта.

Не претендирајќи на улогата на некаков оценувач на научното дело на академик Илиевски, ќе си дозволиме само да го изразиме нашиот личен впечаток за него. Задлабочувајќи се во тој необично богат и тематски разгранет опус, стануваме свесни дека пред нас имаме вонредно плоден научник кој своето многустрано образование успеал да го искористи за да создаде неповторлива синтеза, воспоставувајќи наедно светски стандарди на научното истражување кои можат да послужат како образец за генерации наши научници што доаѓаат.

4

Има правило кај античките биографи според кое животописот на еден духовен деец не може и не смее да се сведе на речење на неговите списи. За да се добие целосна слика потребно е тој да се прикаже и како личност оти напишаното без оживотворување на личен план е безвредно.

Академик Илиевски во очите на најголем дел наши класичари е професор. Непосредно или посредно тој навистина е професор на сите нас што работиме во областа на класичните науки.

Пристапувајќи на својата професионална обврска со сериозност и одговорност што му се својствени, тој пројавува постојана грижа за класичното образование на сите нивоа. Паметам како на часовите до изнемоштеност се трудеше да објасни некој проблем, како во

слушалната ни носеше куп книги за да нè запознае со врвната светска наука од прва рака, со цитати од големите магови на науката. Како ментор на семинарски или дипломски работи приоѓаше со сериозност небаре од тоа зависи неговата професорска кариера.

Во улога на учител и педагог, сите го знаеме како пристапен и едноставен човек. Колку за пример, ќе ја споменам мојата прва средба со него, кога дојдов во неговиот кабинет со намера да го прашам за можностите да се запишам на класика. Уште на влегување, го затекнав како во паузата меѓу два часа јаде јаболко; ме понуди да седнам, ме почести со исечени режни јаболко и разговорот тргна спонтано, природно...

Има една работа што денешниот човек, посветен на личните грижи, тешко може да ја разбере. Како човек од дело, академик Илиевски е организатор на голем број здруженија, собири, установи. Уште сосема млад ја организирал Градската библиотека во Кичево при што и лично набавувал книги дупликации од Народната библиотека во Скопје. Наскоро потоа во црквата Св. Петка во Скопје организирал црковен хор. Помагајќи ја практично нашата наука, образование и Македонската православна црква, учествувал во безброј комисиии: верски научни, просветни... Од областа на класичните науки посебно, видовме напред, тој е организатор на најголемите професионални здруженија и меѓународни научни собири. Необичен е начинот на кој тоа го прави: без голема врева, тивко, човек има чувство како работите сами од себе да се редат и се одвиваат како што треба. Упатените велат дека најдобар организатор е оној чијшто труд во организацијата воопшто не се забележува пред луѓето однадвор.

Во оваа пригода не може да не ја споменеме неговата повеќедецениска работа на уредувањето на списанието ***Жива Анџика***. Пристапувајќи заедно со академик Петрушевски кон овој доброволен и одговорен ангажман уште од самиот почеток на списанието, тој ги презема на себе сите сложени обврски што ги познаваат само луѓе кои учествувале во таков потфат. Академик Илиевски е со години во исто време уредник, коректор, референт за финансии, но и „самозадолжен“ за продажба и размена, дистрибутер и кој знае што уште не. Во својот работен занес знаел да си го

ангажира и сопственото семејство, особено сопругата, околу макотрпната коректорска и преведувачка работа. Во еден неврзан разговор дознав дека во отсуство на соодветен транспорт до пошта на големиот број примероци на списанието, самиот ги носел на велосипед во неколку наврати. Списанието, сепак, морало да остане во живот и да дојде до читателите низ сиот свет.

Би можеле уште многу нешта да кажеме за човекот-филантроп кој како младич работи како доброволец во партизанска болница борејќи се со тифус или за грижата на таткото на три ќерки... Но, можеби некому и ова ќе му се стори премногу за еден човечки живот.

На јубилејот посветен на академик Илиевски што во ноември 2005 се одржа во МАНУ, тој во своето Обраќање на крајот се заблагодари на почестите и трезвено рече: „Свесен сум дека *homo onus est*. Честа е товар, бара нови обврски и напори. Но во мојава возраст, кога силите нагло ослабуваат, би бил нереален и смешен да ветувам дека и понатаму ќе се залагам со несмален елан“.

Сепак, ние околу него одблизу ја следиме неговата засилена творечка дејност во последните десетина години. Внимателниот иследувач на библиографијата ќе се увери дека половината од објавените трудови припаѓаат на периодот по пензионирањето 1985 година. Значи, почнувајќи од седумдесет и седумгодишната возраст, кога од секој пензионер се очекува само да ги ужива мирно плодовите на својот поранешен труд, академик Илиевски остварува творечка ренесанса што секако е редок случај и би рекле, израз на некаков благослов.

акад. Витомир Митевски

МАНУ

Скопје

БИБЛИОГРАФИЈА НА ТРУДОВИТЕ (1945–2013) НА АКАД. ПЕТАР ХР. ИЛИЕВСКИ

Крајџенки

AAntH Acta antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.

BCH Bulletin de correspondance hellénique. Paris.

Билџен Билтен на Македонската академија на науките и уметностите. Скопје.

ГласникИНИ Гласник на Институтот за национална историја. Скопје.

Godišnjak ANUBiH Godišnjak Akademije nauka i umetnosti Bosne i Hercegovine. Centar za balkanološka ispitivanja. Sarajevo.

ГЗбФф Годишен зборник = *Annuaire*: Филозофски факултет на Универзитетот во Скопје.

ICS Illinois Classical Studies. Atlanta, GA: Scholars Press.

ISS Indiana Slavic Studies.

Klio Klio: Beiträge zur alten Geschichte. Berlin.

КЖ Културен живот. Скопје.

ЛЗб Литературен збор. Списание на Сојузот на друштвата за македонски јазик и литература. Скопје.

MacRev Macedonian Review. Skopje.

Макед Македонија. Скопје.

Minos Minos: Revista de filología egea. Salamanca.

MJ Македонски јазик. Скопје.

НДиск Научна дискусија на Семинарот за македонски јазик, литература и култура, Охрид. – Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“; Семинар за македонски јазик, литература и култура. Скопје.

ОнПрил Ономастолошки прилози = Contributions onomatologiques. Београд.

ОнЈуг Onomastica Jugoslavica. Zagreb.

ПД Просветно дело. Скопје.

ППМАНУ Пристапни предавања, прилози и библиографија на новите членови на Македонската академија на науките и уметностите. Скопје.

Прег Предавања на Семинарот за македонски јазик, литература и култура. – Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“; Семинар за македонски јазик, литература и култура. Скопје.

Прилози МАНУ/ОЛЛ Прилози = Contributions. Македонска академија на науките и уметностите. Одделение за лингвистика и литературна наука. Скопје.

Прилози МАНУ/ООН Прилози = Contributions. Македонска академија на науките и уметностите. Одделение за општествени науки. Скопје.

Рефератѝи Реферати на македонските слависти за меѓународен славистички конгреси. Сојуз на друштвата за македонски јазик и литература на РМ. Скопје.

SAIb Studia Albanica. Tirana.

СлФл Славянская филология. София.

SMEA Studi micenei ed egeo-anatolici. Roma.

Совр Современост. Скопје.

Tractata Tractata Mycenaea: Proceedings of the Eighth International Colloquium on Mycenaean Studies (Held in Ohrid, 15–20 September 1985). – Скопје: MASA.

Universitas Universitas: revue Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Brno.

ZSl Zeitschrift für Slawistik. Berlin.

ŽAnt Жива антика (Živa Antika). Скопје.

1945

1. Песни од Кичевско. – *Нов ден* 1/2, 57–59.

1952

2. *Светѹо еванѣлие*. – [Превод на македонски со: Бошковски, Б.; Милошев, Ѓ.] Скопје. – 242 с.

1955

3. Александар Балабанов [In memoriam]. – *ŽAnt* 5/2, 407–410.
4. [приказ] *W. Brandestein, Griechische Sprachwissenschaft I (Einleitung, Lautsystem, Etymologie), Sammlung Götschen B 117, Berlin 1954, 159 S + ѓеоѣраф. карѣа на ѣрчкиѹе дијалекѹи*. – *ŽAnt* 5/1, 195–197.

1956

5. Дали е дешифрирањето на Вентрис „кула од картони“?. – *ŽAnt* 6/2, 314–336.
6. Две слова на Климент Охридски и едно на Јован Егзарх во еден ракописен зборник од XV век. – *MJ* 7, 73–99.
7. [приказ] *И. М. Тронский, Очерки из истѹории лаѹинскоѣо языка, изд. Акад. наук СССР, М.–Л. 1953, 271 8^о*. – *ŽAnt* 6/2, 357–359.

1957

8. [приказ] *С. Лурье, Язык и кулѹура Микенской Греции, изд. Акад. наук СССР, М.–Л. 1957, 401 сѹр. 8^о*. – *ŽAnt* 7/2, 271–277.

1958

9. [со: Петрушевски, М. Д.]: The Phonetic Value of the Mycenaean Syllabic Sign 85*. – *ŽAnt* 8/2, 265–278.
10. *Ko-no*. – *ŽAnt* 8/2, 310.
11. *Po-da-ko*. – *ŽAnt* 8/2, 338.
12. [приказ] *John Chadwick: The Decipherment of the Linear B, Cambridge at the University Press 1958, pp. 147, 8°*. – *ŽAnt* 8/2, 386–390.

1959

13. The Adverbial Suffix *-θεν* in Mycenaean. – *ŽAnt* 9/1–2, 105–128.
14. [приказ] *В. Георгиев, Исследования по сравнительно-историческому языкознанию, изданы иностранным литературой, Москва 1958, стр. 317, 8°*. – *ŽAnt* 9/1–2, 316–321.
15. [приказ] *Woodhead, A. G.: The Study of Greek Inscriptions, Cambridge at the University Press 1959, pp. 139+XI+4 plates, 8°*. – *ŽAnt* 9/1–2, 321–322.

1960

16. Ilarion Meglenski. – *Enciklopedija Jugoslavije* 4 [Zagreb: Izdanje naklade Leksikografskog zavoda FNRJ].
17. Jovan I. ohridski arhiepiskop. – *Enciklopedija Jugoslavije* 4 [Zagreb: Izdanje naklade Leksikografskog zavoda FNRJ].
18. [со: Boškovski, B.]: Verske škole u Makedoniji. – *Enciklopedija Jugoslavije* 6 [Zagreb: Izdanje naklade Leksikografskog zavoda FNRJ].
19. [приказ] *The Knossos Tablets, a transliteration by Emmett L. Bennett, J. Chadwick, Michael Ventris, Second edition with corrections and additions by John Chadwick with the assistance of Fred Householder, Institut of Classical Studies. Bulletin Supplement № 7, London 1959, pp. 137, 4°*. – *ŽAnt* 10/1–2, 366–369.
20. [приказ] *D.R. Shackleton Bailey, Towards a Text of Cicero: AD ATTICUM, Cambridge University Press, 1960, pp. IX+104*. – *ŽAnt* 10/1–2, 369–370.

1961

21. Аблативови, инструменталови и локативови во најстариите грчки текстови [*The Ablative, Instrumental and Locative in the Oldest Greek Texts*]. – Скопје: Филозофски факултет XI. – 147 с. [ŽAnt: посебни изданија кн. 2, (докторска дисертација)].
22. [приказ] E. Vilborg, *A Tentative Grammar of Mycenaean Greek, Studia Graeca et Latina Gothoburgensia, Göteborg 1960, str. 196, 8°*. – ŽAnt 11/1, 206–210.
23. [приказ] Olivier J.-P., *A propos d'une "liste" de desservants de sanctuaire, dans les documents en linéaire B de Pylos, Presses universitaires, Bruxelles 1960, VI+162*. – ŽAnt 11/1, 210–212.

1962

24. Вентрис и неговото откритие. – КЖ 7/6, 36–38.
25. За македонскиот превод на Дамаскинов. – МЈ 11–12/1–2, 33–52.
26. За „Средногорскиот“ превод на Дамаскинов. – МЈ 11–12/1–2, 53–72.
27. [приказ] KADMOS, *Zeitschrift für vor- und frühgriechische Epigraphik, Walter de Gruyter and Co/Berlin, Bd. 1, Heft 1–2, 1962, pp. 171, 8°*. – ŽAnt 12/2, 417–421.
28. [приказ] *The Cambridge Ancient History, Revised edition of volume I and II. Cambridge University Press, 1961–1962*. – ŽAnt 12/2, 421.
29. [приказ] C. W. Blegen, *Troy. Vol. I, Sections from Chapters XVIII, XXIV; Vol. II, Sections from Chapters XV, XXI*. – ŽAnt 12/2, 422–423.
30. [приказ] F. Matz, *Mycenaean Civilisation, Maturity and Zenith, Vol. II, Chapters IVb and XII*. – ŽAnt 12/2, 423–425.
31. [приказ] John Chadwick, *The Prehistory of the Greek Language, Vol. II, Chapter XXXIX*. – ŽAnt 12/2, 425–426.

1963

32. Прилог кон хронологијата на еден балканизам во македонскиот јазик. – *MJ* 13–14/1–2, 67–85.
33. A Peculiarity of the Arcado-Cyprian Dative. – *Linguistique balkanique* 6 [Sofia], 35–40.
34. Two Notes on the Fr-Tablets. – *Minos* 7/2, 143–149.

1964

35. Некои лексички особености на македонскиот превод на Дамаскиној. – *MJ* 15/1–2, 91–99.

1965

36. Потребa од класична настава во нашите школи. – *ПД* 11/9–10, 451–461.
37. Прилог кон хронологијата на еден балканизам во македонскиот јазик. Конструкции со удвоен објект. – *СлФл* 7, 295–296; 302–303.
38. Non-Greek Inflexions or Scribal Errors in the Mycenaean Texts. – *ŽAnt* 15/1, 45–59.
39. The Linear B Ideogram *I34. – *ŽAnt* 15/2, 271–280.
40. [приказ] C. Gallavotti – A. Sacconi, *Inscriptions Pyliæ ad Mycenaean aetatem pertinentes. Ed. dell'Atheneo, Roma 1961, XVI + 204 (Incunabula Graeca 7. Mycenæi sodalicii curis ed. fautorum impensis: Ministero d. Pubbl. Istruz., Ist. Finaz. Ital. Centrale, Ist. di Fil. Class, d. Università di Roma).* – *ŽAnt* 15/1, 215–218.
41. [приказ] Anna Morpugo, *Mycenæae Graecitatis Lexicon in aedibus Athenæi 1963, Centro di studi micenei, Università di Roma. Incunabula Graeca Vol. III, XXX+404, ѓолем 8.* – *ŽAnt* 15/1, 218–221.
42. [приказ] John Chadwick – Lydia Baumbach, *The Mycenaean Greek Vocabulary, Sonderdruck aus Glotta. Bd. XLI 1963, Heft 3/4, pp. 157–271, 8°.* – *ŽAnt* 15/1, 221–224.

43. [приказ] *The Mycenae Tablets III*, edited by J. Chadwick, *Transactions of the American Philosophical Society*, N. S. 52, 7, Philadelphia 1963, pp. 76, 4°. – *ŽAnt* 15/1, 225–227.
44. [приказ] *The Knossos Tablets (Third edition)*, a transliteration by J. Chadwick and J. T. Killen, *Institute of Classical Studies, Bulletin Supplement №. 15*, London 1964, pp. VII+218, *жолем* 8°. – *ŽAnt* 15/1, 227–230.
45. [приказ] L. R. Palmer, *The Interpretation of the Mycenaean Texts*, Oxford at the Clarendon Press, 1963, pp. XV+488, 8°. – *ŽAnt* 15/1, 230–235.
46. [приказ] *The Cambridge Ancient History, Revised edition of volumes I and II*, Cambridge University Press, Vol. II, chapters XIV, XXII(a), XXXV: a. Frank Stubbings, *The Rise of Mycenaean Civilization*, 1963, pp. 37; b. Frank Stubbings, *The Expansion of Mycenaean Civilisation*, 1964, pp. 25; c. V. R. d' A. Desborough – N. G. L. Hammond, *The End of Mycenaean Civilization and the Dark Age*, 1962, pp. 54, 8°. – *ŽAnt* 15/1, 235–239.
47. [приказ] Luigia Achilea Stella, *La civiltà micenea nei documenti contemporanei, Incunabula Graeca Vol. VI*, Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1965, pp. XX+311+3 майи и 88 *шабли*, *жолел окшаво*. – *ŽAnt* 15/2, 477–481.
48. [приказ] S. Levin, *The Linear B Decipherment Controversy Re-examined*, State University of New York, 1964, pp. XVI+255, 8°. – *ŽAnt* 15/2, 481–483.
49. [приказ] M. Doria, *Avviamento allo studio del miceneo. Struttura, problemi e testi*, Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1965, pp. 281, 8°. – *ŽAnt* 15/2, 483–486.
50. [приказ] F.H. Stubbings, *The Recession of Mycenaean Civilization, The Cambridge Ancient History, Revised edition of volumes I and II, fasc. 39, vol. II, chapter XXVII*, Cambridge at the University Press 1965, pp. 21, 8°. – *ŽAnt* 15/2, 487.
51. [приказ] С.И. Радциџ, *Въведение в классическую филологию*, изд. Московскоџо универсийейша, 1965, *сѣпр*. 525, 8°. – *ŽAnt* 15/2, 487–490.

1966

52. Грчко-словенска културна симбиоза во Македонија. – *Словенска писменост: 1050 годишнина на Климент Охридски* [Охрид: Народен музеј], 45–55.
53. Две слова на Климент Охридски и едно на Јован Егзарх во еден ракописен зборник од XV век. – *Книга за Климент Охридски* [Скопје: Кочо Рацин], 89–113.
54. The Recipients of the Es Tablets. – *Proceedings of the 4th International Colloquium on Mycenaean Studies* [Cambridge], 238–244.
55. [приказ] *V. L. Georgiev, Introduzione alla storia delle lingue indoeuropee, Incunabula Graeca, vol. IX, Centro di Studi Micenei, Università di Roma. – Roma 1966, str. VII+ 477, формат 8°. – ŽAnt 16, 358–361.*

1967

56. Мус. *wo-ne-we*. – *ŽAnt 17, 23–31.*

1968

57. Нови студии врз граматиката и вокабуларот на микенскиот грчки. – *ŽAnt 18/1, 141–148.*
58. A Re-Examination of the PY Cn Tablets. – *Atti e memorie del I Congresso internazionale di Micenologia* [Roma 1968], 616–632.
59. Мус. *A-da-ra-ko*. – *ŽAnt 18/2, 216.*
60. Some Observations on Mycenaean Epigraphy (Achievements and Problems). – *Klio 50, 40–52.*
61. [приказ] *J.-P. Olivier, Les scribes de Cnossos. Essai de classement des archives d'un palais mycénien, Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1967, pp. 398+77 tabl.+67 planches. – ŽAnt 18/1, 148–152.*
62. [приказ] *Studia Mycenaea, The Mycenaean Symposium, Brno – April 1966, Brno 1968, pp. 260. – ŽAnt 18/1, 152–156.*
63. [приказ] *W. S. Allen, Vox Graeca, A Guide to the Pronunciation of Classical Greek, Cambridge at the University Press, 1968, pp. 157 + XVI, 8°. – ŽAnt 18/1, 156–158.*

1969

- 64. Мус. *We-ra-jo*. – *ŽAnt* 19/1, 20.
- 65. Мус. *Ki-zo*. – *ŽAnt* 19/1, 24.
- 66. Мус. *Pu-zo*. – *ŽAnt* 19/1, 149.
- 67. Мус. *A-ka-ma-jo*, *A-ka-ma-wo*, *A-ka-ma-no*. – *ŽAnt* 19/2, 174.
- 68. Мус. *Ka-ki-ro*, *Ka-ke-u*. – *ŽAnt* 19/2, 226.
- 69. Мус. *Ko-ti*, *Ko-te-u*. – *ŽAnt* 19/2, 238.
- 70. [приказ] *C. J. Ruijgh, Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien, Amsterdam, Hakkert 1967, pp. 459, 80. – SMEA 9, 120–124.*

1970

- 71. Учество на грчкиот и балканскиот латински во развојот на старословенската деklinација. – *Симпозииум 1100-годишнината од смртта на Кирил Солунски*, кн. 2, [Скопје: МАНУ], 81–96.
- 72. Членот во македонскиот превод на Дамаскиот. – *MJ* 21, 57–74.
- 73. Il sincretismo dei casi in miceneo: e sincretizzato lo strumentale con il dativo? – *SMEA* 12, 88–116.
- 74. Мус. *Me-tu-ro* and *Ko-tu-ro*₂. – *ŽAnt* 20, 214.
- 75. Мус. *Te-ru-ro*. – *ŽAnt* 20, 230.
- 76. Лат. *Meridies* и балк. *Meriz*. – *ŽAnt* 20, 278.

1971

- 77. Григориј Пелагониски како преводач од грчки. – *ГЗбФф* 23, 447–478.
- 78. Една семантичка особеност на суфиксот -eaw во микенскиот грчки. – *ГЗбФф* 23, 557–577.
- 79. Михаил Д. Петрушевски – По повод на неговата шеесетгодишнина. – *ŽAnt* 21/1, 5–9.

80. Михаил Д. Петрушевски – По повод на неговата шеесетгодишнина. – *ГЗбФф* 23, 1–3. [= 80. *ŽAnt* 21/1, 5–9].
81. Библиографија на објавени трудови на акад. проф. д-р Михаил Д. Петрушевски. – *ŽAnt* 21/1, 10–14.
82. Библиографија на објавени трудови на акад. проф. д-р Михаил Д. Петрушевски. – *ГЗбФф* 23, 607–611. [= 81. *ŽAnt* 21/1, 10–14].
83. Од историјата на описната компарација во македонскиот јазик. – *Прег* 4, 49–59.
84. Кадри за повеќе научни дисциплини. – *Нова Македонија*, 4. IV 1971.
85. The Suffix *ulo/a* in the Mycenaean Personal Names. – [*Proceedings of the V International Colloquium on Mycenaean Studies*] *Acta Mycenaea* 2/11, 261–280.
86. Balkan Slav. *svoi si, sebe/' si* and Latin *suus sibi, se sibi*. – *ŽAnt* 21/2, 370.
87. [приказ] *The Knossos Tablets (Fourth edition), a transliteration by J. Chadwick, J. T. Killen and J.-P. Olivier, Cambridge University Press, 1971, pp. XIV+477.* – *ŽAnt* 21/2, 712–714.

1972

88. *Крнински дамаскин*. – Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“, 562с. (Стари текстови: 3).
89. Граматичкото удвојување во македонскиот јазик. – *Прег* 5, 38–46.
90. A Note on the Suffix *-s/s/os* in the Linear B Texts. – *Acta of the 2nd International Colloquium on Aegean Prehistory* [Athens], 99–103.
91. [приказ] *W. F. Wyatt, Jr., The Greek Prothetic Vowel, Published by the American Philological Association, Princeton University, 1972.* – *ŽAnt* 22, 255–253.

1973

92. Григориј, епископ пелагониски и прилепски. – *Дваесет и шестмина: книжевен зборник на прилејскиите автори* [Скопје: Прилеп], 7–10.

93. Јазикот на дамаскините и процесот на обновување на писмениот јазик во турскиот период. – *Прео* 6, 1–12.
94. Кон интерпретацијата на моделот на удвоениот објект во македонскиот јазик. – *ГЗбФф* 24–25, 205–220.
95. Културно-просветната дејност на манастирот Пречиста – Кичевско. – *Биџорски научно-културни собири: I Научен собир* [Гостивар 22–23. X 1971], 73–79.
96. Описната компарација во балканските словенски јазици. – *Реферати* 7, 25–33.
97. Претходниците на К. Пејчиновиќ. – *Симпозиум Кирил Пејчиновиќ и неговото време* (Тетово, 24 и 25 ноември 1971), 55–61.
98. Претходниците на Пејчиновиќ. – *Весник* [службен лист на МПЦ 1973].

1974

99. Впечатоти од III Балканолошки конгрес (Лингвистичка секција). – *MJ* 25, 294–300.
100. [приказ] *John Chadwick, Documents in Mycenaean Greek, second edition, Cambridge, University Press, 1973, pp. XXXV–622, џолем окшаво*). – *ŽAnt* 24, 388–396.

1975

101. Контекст и интерпретација на дамаскинови слова. – *ГЗбФф* 1 (27), 201–239.
102. Нови надежи за дешифрирање на линеарното А писмо. – *ŽAnt* 26/2, 501–503.
103. Пресоздавање на хероиката „Скендербеј“. – *КЖ* 21/1, 30–32.
104. Illyrian Personal Names in the Mycenaean-Greek Onomasticon? – *ŽAnt* 25, 413–421.

1976

105. Обиди на воведување на говорниот јазик во писменоста пред К. П. Мисирков (Од дамаскинарската книжнина во Македонија). – *Крстиѐ П. Мисирков и национално-културниот развој на македонскиот народ до ослободувањето* (Скопје, 22–23 април 1975) [ИМЈ], 57–65.
106. *Насекаде длабоко викае најта класика.* – *Нова Македонија* 13.VI 1976; *Вечер* 12. VI 1976.
107. Sheep Records from the Mycenaean Archives. – *Odredbe pozitivnog zakonodavstva i običajnog prava o sezonskim kretanjima stočara u jugoistočnoj Evropi kroz vekove* [Београд: Balkanološki institut, posebna izdanja knj. 4], 213–222.
108. Der Anteil des Griechischen und des Lateinischen an der Entwicklung der grammatischen Struktur der slawischen Balkansprachen. – *ZSl* 21/2, 129–135.
109. [приказ] *Григор С. Прличев, Скендербег. Ог ѓрчкиот оригинал ѓреѓеал М. Д. Пеѓрушевски, изг. Македонска книга, Скопје 1974, сѓр. XXVIII+206 +116 факсимили ог авѓоѓрафот на ѓоемаѓа и 6 илустрациѓ.* – *ŽAnt* 26/1, 237–241.
110. [приказ] *John Chadwick, The Mycenaean World, Cambridge University Press, Cambridge 1976, pp. XVIII+201, 8°.* – *ŽAnt* 26/1, 241–246.
111. [приказ] *Th. G. Spyropoulos – J. Chadwick, The Thebes Tablets II, Suplementos a Minos Num. 4, Salamanca 1975, pp. 120+XXXI ѓабла со 121 фототѓрафија на археолошки локалитетѓи и ѓредметѓи и 19 фототѓрафиѓ на линеарни Б ѓлочки.* – *ŽAnt* 26/1, 247–250.

1977

112. [превод] Извештај за пратеништвото на Теодор Метохит. – *Сѓоменици за средновековнаѓа и ѓоновнаѓа исѓорија на Македонија*, том II [Скопје: Архив на Македонија], 228–307.
113. Из микенске палеографије. – *Зборник Владимира Мошина* [Београд], 17–24.
114. *Πατ' εϣχμѓνον ѓадрим.* – *ŽAnt* 27/1, 118.
115. *Мус. A-ri-ja-to.* – *ŽAnt* 27/2, 342.
116. *Мус. E-ri-ka-we-e.* – *ŽAnt* 27/2, 346.

117. [приказ] R. R. Bolgar, *Classical Influences on European Culture A. D. 1500–1700*, Cambridge University Press 1976, pp. XVIII+383+16 plates, 8°. – *ŽAnt* 27/1, 297–300.

1978

118. Антички елементи во современата охридска топонимија. – *ŽAnt* 28, 85–111.
119. Класичното наследство трансформирано во проповедите на Дамаскин Студит. – *Реферати* 8, 15–21.
120. *Верајџа на нашијте јџајковци* од Б. Бошковски. – *Весник* 1 [службен лист на МПЦ], 24–25.
121. Classical heritage transformed in Damascenus Studite's sermons. – 8 *Međunarodni slavistički kongres, Knjiga referata 1* [Zagreb], 353.
122. Some observations on Mycenaen personal names of non-Greek origin. – *Actes du IIe congrès international des études du sud-est-européen* (Athènes, 7–13 mai 1970) [Tome IV: Linguistique et littérature], 9–23.

1979

123. Неколку лексички балканизми од претсловенскиот балкански јазичен сојуз во македонскиот јазик (*босилек, карџа, рофја, јџалас*). – *НДиск* 5, 47–52.
124. Неколку паралела из словенске и грчке топонимије. – *ОнПрил* 1, 9–25.
125. По Меѓународниот славистички симпозиум во Солун – Врските на грчката и словенските средновековни литератури. – *Нова Македонија* 5. VI 1979.
126. Interlinguistic Contacts Reflected in the Mycenaean Onomastics. – *IV Congrès International des Etudes du Sud-Est-Européennes* (Ankara, 13–18 août, 1979), 269.
127. Vocabulary Words from the Mycenaean Personal Names. – *Colloquium mycenaeanum: Actes du sixième colloque international sur les textes mycéniens et égéens tenu à Chaumont sur Neuchâtel du 7 au 13 septembre 1975* [Neuchâtel: Université], 135–146.

128. The Ancient Greek in Contact with Other Balkan Languages. – *Salb* 16/1, 139–161.
129. Мис. *ka-ra-na-ko*. – *SMEA* 20, 161–169.
130. Мис. *Qo-te-wo i-ju*. – *ŽAnt* 29/2, 250.
131. Further on the Followers in Hom. and Mys. Greek. – *ŽAnt* 29/2, 286.
132. [приказ] *Sigrid Deger-Jalkotzy, E-QE-TA. Zur Rolle des Gefolgschaftswesens in der Sozialstruktur mykenischer Reiche. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften (Kommission für mykenische Forschung) Wien 1978, pp. XII+217; 8°. – ŽAnt* 29/1, 167–170.

1980

133. Интерпретација на неколку претсловенски топоними од Охридско. – *Вийора јуџословенска ономасиичка конференција* (Скопје, 6–9 октомври 1977) [Скопје: МАНУ], 109–117.
134. Континуитет меѓу микенската грчка и класичногрчката антропонија. – *ŽAnt* 30, 73–88.
135. Топономастички белешки од реонот на Галичица. – *ГЗбФф* 5–6 (31–32), 289–308.
136. On Damascene Literature in Macedonia. – *MacRev* 10/1, 28–37.
137. [предговор] Čedvik, Džon: *Mikenski svet*. – [prevela Ljiljana Crepaјac; Beograd: Rad], 5–18.

1981

138. Внатрешни и надворешни фактори во развојот на македонскиот третосложен акцент. – *ЛЗб* 28/4, 35–42.
139. Инструменталот и неговите функции во микенскиот грчки. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 6/1, 23–51.
140. Од најстарата словенска антропонија. – *Četvrta jugoslovenska onomastička konferencija* (Portorož) [Ljubljana: SAZU], 15–17 (резиме).
141. Од научната дејност на академикот Михаил Д. Петрушевски: по повод неговата седумдесетгодишнина. – *ŽAnt* 31, 7–19.

142. Топонимијата – јазик на земјата. – *ЛЗБ* 28/5, 27–35.
143. Учество на грчко-романската јазична средина во формирањето на македонскиот третосложен акцент. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 6/2, 35–58.
144. Myscenaean-Greek personal names as a lexical stock – Intensive prefixes *eri-*, *ari-* in Mysc. Greek. – *Proceedings of Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences, Vol. I.* [Wroclaw: Ossolineum], 529–534.
145. [приказ] *Арсѣиоѣл, За ѣоеѣикаѣа. Превод оу сѣароѣрчки на Мухаил Д. Пеѣрушевски, издание на Македонска книѣа – Кулѣура – Наша книѣа – Комунистѣ – Мисла, Скоѣје, 1979, сѣр. XIX+125, 8^о. – *ЉAnt* 31, 333–335.*
146. [приказ] *R. L. Palmer, The Greek Language, Faber and Faber, London – Boston 1980, pp. XII+355, 8^о. – *ЉAnt* 31, 335–338.*
147. [приказ] *Georg Renuus Solta, Einfuhrung in die Balkanlinguistik mit besonderer Berucksichtigung des Substrats und des Balkan-lateinischen, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1980, pp. X+261, 8^о + 1 маѣа (за расѣросѣранѣѣосѣа на ѣѣрако-ѣакискоѣѣо население). – *ЉAnt* 31, 339–341.*
148. [приказ] *D. J. Georgacas, Ichthyological Terms for the Sturgeon and Etymology of the International Terms Botargo, Caviar and Congeners (A linguistic, philological and culture-historical study) 43, 1978, pp. 330 ѣолем окѣаво. – *ЉAnt* 31, 342–343.*
149. [приказ] *Festschrift for Oswald Szemerényi on the Occasion of his 65th Birthday, edited by Bela Brogyanyi, Amsterdam – John Benjamins B. V., 1979 in two parts (I, pp. XIV+ 487; II, 489–999), 8^о. – *ЉAnt* 31, 344–345.*
150. [приказ] *Ljubomir Crepajac, Latinski jezik za IV razred usmerenog obrazovanja (treća godina učenja) za prevodilačku i arhivsko-muzejsku struku; izdanje Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1981, str. 142, 8^о. – *ЉAnt* 31, 360–362.*
151. [приказ] *Б. Бошковски, Философски еѣички сисѣми. – Весник 12 [службен лист на МПЦ].*

1982

152. За потеклото на *-its-* суфиксите во грчкиот. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 7/1, 55–70.

153. Микенската просопографија како историски извор. – *ППМАНУ* 6, 103–125.
154. Неколку топоними и хидроними од основата *alb(h)- во Македонија. – *OnJug* 10, 313–321.
155. Од историјата на футурот во балканските јазици. – *НДиск* 1, 45–53.
156. Проклиза на рефлексивот *се* во македонскиот и во несловенските балкански јазици. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 7/1, 42–53.
157. Са мудрошћу антике. – *Просветни ѓреѓлед* 39/1448 [Београд], 19.
158. Традиција и иновации во книжевните споменици од Македонија за време на турскиот период. – *Прег* 15, 163–176.
159. Balkanisms resulting from endogenous processes and external linguistic interferences. – *A Graeco-Slavic Controversial Problem Reexamined* [Athena], 319.
160. [приказ] *Ernst Risch, Kleine Schriften zum siebzigsten Geburtstag, herausgegeben von Annemarie Etter und Marcel Looser, Walter de Gruyter – Berlin – New York 1981, pp. XVII+783, 8°. – ŽAnt* 32/1, 112–116.
161. [приказ] *D. J. Georgacas A Graeco-Slavic Controversial Problem Reexamined: The -ιτσ- Suffixes in Byzantine, Medieval, and Modern Greek: Their Origin and Ethnological Implications, Pragmateiai tēs Akadēmias Athēnōn, Tomos 47, 1982, pp. 437, зולם окїаѡѡ. – ŽAnt* 32/1, 116–122.

1983

162. Лексички реликти од стариот балкански јазичен слој во јужнословенските јазици. – *Реферати* 9, 7–14.
163. Македонска *Илијага*. – *ЛЗб* 30/3, 43–58.
164. Метричко-ритмички особености на македонскиот преводен хексаметар. – *ŽAnt* 33/1, 63–82.
165. [со: Пеев, К.]: Необична иновација во долновардарските говори. – *МЈ* 34, 105–113.
166. Појава на описан перфект со *имам* во грчкиот и латинскиот јазик. – *НДиск* 2, 14–24.

167. Универзалноста на Хомеровата *Илијада* (По повод на македонскиот препев на *Илијада*). – *ЛЗб* 30/2, 59–73.
168. Mihail D. Petruševski – Scholar and Polyglot. – *MacRev* 13/1, 77–80.
169. Some Structural Peculiarities of Mycenaean-Greek Personal Names. – *Res Mycenaeae: Akten des VII. Internationalen Mykenologischen Colloquiums in Nürnberg* (6.–10. April 1981) [Göttingen], 202–215.
170. Some Lexical Relicts from Ancient Balkan Linguistic Stratum in South Slavic Language. – *Резюме докладов и письменных сообщений: 9 Международного съезда славистов* (Киев 1983) [Москва: АН СССР], 204.
171. [приказ] H. von KAMPTZ, *Homerische Personennamen, Sprachwissenschaftliche und historische Klassifikation*, Vandenhoeck and Ruprecht, Göttingen 1982, str. XXVI+338, 8°. – *ŽAnt* 33/1, 109–112.
172. [приказ] *RES MYCENAEAE, Akten des VII. Internationalen Mykenologischen Colloquiums in Nürnberg vom 6.–10. April 1981, herausgegeben von Alfred Heubeck und Günter Neumann, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1983, 439, pp. 439, 8°*. – *ŽAnt* 33/2, 219–223.

1984

173. Балканските меѓујазични контакти во антропонимијата на *Зборникот* од Миладиновци. – *Животој и делото на браќата Миладиновци* (Скопје, 15–16 октомври 1982) [Скопје: МАНУ], 257–270.
174. Микенски скриптории: обид за реконструкција на микенската администрација. – *Прилози МАНУ/ОЛН* 9/2, 27–70.
175. Придонес на микенскиот грчки кон интерпретацијата на хомерските лични имиња. – *ŽAnt* 34, 49–58.
176. Хипердетерминираноста во грчкиот и македонскиот јазик. – *MJ* 35, 111–116.
177. [дискусија] За имињата на дните. – *ŽAnt* 34, 66.
178. [дискусија] За транскрипција на грчките имиња. – *ŽAnt* 34, 71.
179. Greek-Slavonic Interrelations Reflected in Damascenus Stoudites' *Thesaurus* and Its Church-Slavonic Translations. – *Прилози МАНУ/ОЛН* 9/1, 41–51.

180. Iz predslovenske toponimije u Makedoniji. – *Zbornik radova Savetovanja o pitanjima standardizacije geografskih naziva u jezicima naroda i narodnosti SFRJ* [Sarajevo], 204–215.
181. Metodologija istorijske onomastike. – *Zbornik radova Savetovanja o pitanjima standardizacije geografskih naziva u jezicima naroda i narodnosti SFRJ* [Sarajevo], 329–332.

1985

182. Податоци за балканската ономастика од најстарите грчки писмени извори. – *Зборник на трудови од V јужословенска ономастичка конференција* (Мостар 1983) [Sarajevo: ANUBiH], 193–201.
183. Хармонија: прилог кон зборообразувањето и семантичкиот развој на терминот *harmonia* кај античките Грци. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 10/1, 37–56.
184. Значај превода Григорија Pelagonijskog за razvoj pismenog i književnog makedonskog jezika. – *Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev* [Ljubljana], 95–101.
185. Leonard R. Palmer (5.VI 1906–26. VIII 1984) [In memoriam]. – *ŽAnt* 35, 1–2; 133–136.
186. [приказ] *Pylos Comes Alive, Industry Administration in a Mycenaeum Palace. A Symposium of the New-York Society of the Archeological Institute of America and Fordham University in Memory Claireve Grandjouan, Edited by Cynthia W. Shelmerdine and Thomas G. Palaima, New York, 1984, pp. XIX 107+ 13 figures, 8°.* – *ŽAnt* 35, 143–147.
187. [приказ] *Adriana Quattordio Moerschini, Le formazioni nominali greche in -nth-, Edizioni dell' Ateneo, Incunabula Graeca vol. LXXXIII, Roma 1984, pp. 117, 8°.* – *ŽAnt* 35, 147–149.

1986

188. Две слова на Климент Охридски и едно на Јован Егзарх во еден ракописен зборник од XV век. – *Клименти Охридски: сѹдугии* [Скопје], 32–50. (= 6. *МЈ* 7, 73–99)
189. За потеклото на *-its-* суфиксите во грчкиот. – *ГЗбФф* 13 (39), 228–242. (= 152. *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 7/1, 55–70)

190. Од терминологијата на микенската борна кола. – *Зборник на трудови посветени на академикот Михаило Ајосиџовски по повод 75-годишнината од живото* [Скопје: МАНУ], 471–484.
191. Кон употребата на паралели меѓу микенската и словенската религија: (методолошки осврт). – *Прилози МАНУ/ОЛП* 11/2, 5–26.
192. Владимир Георгиев (16.II 1908–14.VII 1986) [In memoriam]. – *ŽAnt* 36, 1–2, 95–97.
193. Многузначноста на терминот *хармонија*. – *Третата програма на Радио Скопје*.
194. Expansion of the Greek Suffix *-issa* and the Slavonic *-ica*. – *Festschrift für Ernst Risch zum 75. Geburtstag* [Berlin; New York: Walter de Gruyter], 406–414.
195. Pisani podaci o zemljoposedičkim odnosima na Balkanu iz kasne bronzane epohe. – *Godišnjak ANUBiH* 24, 5–40.
196. [приказ] *ACTES DU VIIe CONGRÈS DE LA FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES ASSOCIATIONS D'ÉTUDES CLASSIQUES*, publiés par János Harmatta, Akadémiai Kiado, Budapest 1984, vols I–II, 464–613., посебно *Studia Mycenaea*, vol. II, str 451–514, 599–601, 8°. – *ŽAnt* 36, 103–107.
197. [приказ] *Linear B: A 1984 Survey*, edited by Anna Morpurgo Davies and Yves Duhoux, Cabay, Louvain-la-Neuve, 1985, 310, 8°. – *ŽAnt* 36, 107–113.
198. [приказ] *Alfred Heubeck, Kleine Schriften zur griechischen Sprache und Literatur*, Universitätsbund Erlangen–Nürnberg 1984, pp. 599, 8°. – *ŽAnt* 36, 113–114.
199. [приказ] *Y. Duhoux, Introduction aux dialectes grecs anciens. Problèmes et méthodes. Recueil de textes traduit. Cabay, Louvain-la-Neuve 1983, pp. 111.* – *ŽAnt* 36, 114–116.
200. [приказ] *Francisco Aura Jorro, Diccionario micénico*, vol. I, Instituto de filologia, Madrid 1985, pp. 480, 8°. – *ŽAnt* 36, 116–119.
201. [приказ] *J. T. Hooker, The Origin of the Linear B Script, Suplementos a Minos Núm. 8, Salamanca 1979, 8°.* – *ŽAnt* 36, 119–122.

1987

202. Кон проблематиката за појавата на балканизмите и уделот на балканскиот јазичен супстрат во развојот на балканскиот јазичен сојуз. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 12/1, 57–88.
203. [edited with: Crepajac, L.]: *Tractata Mycenaea: Proceedings of the Eighth International Colloquium on Mycenaean Studies* (Held in Ohrid, 15–20 September 1985). – Skopje: MASA.
204. Kutel. – *Tractata*, 64.
205. MN *a-ko-ro-qo-ro* and the terms for "farmer" in the Linear B Texts. – *Tractata*, 151–161.
206. Mycenaean *a-mo* /(*h*)*armo*/ and Some IE Co-Radicals. – *Minos* 20–22 [*Studies in Mycenaean and Classical Greek, Presented to J. Chadwick*], 259–309.
207. Odras zemljoposedničkih odnosa u mikenskoj toponimiji: imena mesta složena sa *wo-wo* i (-)*wo-wi-ja*. – *Godišnjak ANUBiH* 25, 5–21.
208. [приказ] *Corpus of Micenaean Inscriptions from Knossos, Vol. I* by J. Chadwick – L. Godart – J. T. Killen – J. P. Olivier – A. Sacconi – I. A. Sakelarakis, Cambridge University Press, Edizioni dell'Ateneo, spa Roma 1986, XV+435, folio. – *ŽAnt* 37, 38–40.
209. [приказ] Hugo Mühlestein, *Homerische Namenstudien, Beiträge zur klassische Philologie, Bd, 183, hgb. von. E. Heitsch, L. Koenen, R. Merkelbach und C. Zintzen, Athenäum, Verlag, GmbH Frankfurt am Main, 1987, XII+198 str.* – *ŽAnt* 37, 40–42.
210. *Image of Antiquity after the Decipherment of Linear B (in the Contemporary Classical Education)*. – Colloquim Didacticum Classicum XVI Zagabiense, Zagreb 1987.

1988

211. Балканолошки лингвистички сџуии: (со посебен осврт кон историскиот развој на македонскиот јазик). – Скопје: ИМЈ [Посебни изданија: бр. 14], 594 с.
212. Од јазикот на Григориј Пелагониски. – *Јазичниџе џојави во Биџола и Биџолско денеска и во минаџоџо* (реферати од научниот собир

одржан од 7 до 9 септември 1984 г. во Битола) [Скопје: МАНУ], 47–56.

213. Просветителската мисија на св. Методија. – *Кириломейодиевскиот (сѣарословенскиот) период и кириломейодиевската традиција во Македонија* (прилози од научниот собир одржан по повод 1100-годишнината од смртта на Методиј Солунски: Скопје, 1–3 октомври 1985 г.) [Скопје: МАНУ], 249–258.
214. Просветителската мисија на св. Методија. – *Охридската архиепископија и покрстувањето на Русија* [Скопје: Православен богословски факултет], 73–81. [= 212. Скопје: МАНУ, 249–258]
215. Остатоци од претсловенската топонимија во Македонија. – *MJ* 38–39, 7–25.
216. Ernst Risch (1911–1988) [In memoriam]. – *ŽAnt* 38, 91–94.
217. Rivalry between the Greek suffix *-issa* and the Slavonic *-ica*. – *Papers presented at Vth International Congress of South-East European Research Studies* (Belgrade, 11–16th september 1984) [Skopje: Institute of National History], 97–104.
218. [приказ] *Text, Tablets And Scribes, Studies in Mycenaean Epigraphy and Economy offered to Emmett L. Bennett, Jr., edited by J.P. Oliver and Th. G. Palaima, Suplementos a Minos Nùm. 10. Salamanca 1988, 391, 8º.* – *ŽAnt* 38, 103–110.

1989

219. Просветната програма на св. Климент Охридски. – *Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развојот на словенската просвета* (материјали од научен собир одржан во Охрид од 25 до 27 септември 1986 г.) [Скопје: МАНУ], 267–277.
220. Микенски лични имиња од основите *khari-* ‘рад’ и *klewo-, klewēs* ‘слав’. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 14/1, 43–63.
221. Doprinos linearnih B tekstova u rasvetljavanju grčke religije kasne bronzane epohe. – *Godišnjak ANUBiH* 27, 5–38.
222. Evidence for Temple Economies in the Linear B Texts. – *Vle Congres International d'Études de Sud-Est Européen, Résumés des communications, Histoire 2*, [Sofia], 12–13.

223. *Ti-ri-se-ro-e* and Some Other Mycenaean Names with Augmentative Prefixes. – *Studia Mycenaea* [ŽAnt: посебни изданија кн. 7], 67–79.
224. Report on Section V of the XVIIIth EIRENE Congress. – *Studia Mycenaea* [ŽAnt: посебни изданија кн. 7], 1–4.
225. [приказ] *A Lexicon of Greek Personal Names, edited by P. M. Fraser and E. Matthews, vol. I. The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica, Clarendon Press, Oxford 1987, XXXV+489, 4°.* – ŽAnt 39, 87–89.
226. [приказ] *Problems in Decipherment, edited by Yves Duhoux, Thomas G. Palaima, and John Bennet BCILL, Peeters, Louvain-la-neuve 1989, pp. 216, 8°.* – ŽAnt 39, 89–93.

1990

227. Две писма на печалбар до фамилијата во Охрид на македонски со грчко писмо. – *Прилози МАНУ/ОЛПН* 15/1, 27–40.
228. Просветната улога на манастирот „Св. Пречиста“: (со посебен осврт кон дамаскинарската книжнина). – *Манасѝир Пречисѝа – Кичевска*, 15–39.
229. Михаил Д. Петрушевски (1911–1990). – *Сѝоменица ѝосвеѝена на ѝочинаѝиѝоѝ Михаил Д. Пеѝѝрушевски, редовен член на Македонскаѝа академија на наукиѝе и умеѝиносѝиѝиѝе*, 13–17. – *Билиѝен* 17/1, 22–23.
230. Име на светската наука – М. Д. Петрушевски. – *Нова Македонија* 3. III. – *Повоѝ* 12/52, 12.
231. Со песни црквата поучува – Низ културното наследство: Манастирот Света Пречиста. – *Нова Македонија* 13. VII.
232. *O-ta₂-no* / = *Orti-ānōr*/ и други микенски хомерски имиња сложени со (-)ānōr, (-) andro(s)/-ra. – ŽAnt 40, 15–28.

1991

233. [приредил со: Митевски, В.]: *Грчко-римска аѝиѝика во Јуѝославија и на Балканѝѝ.* – Скопје: Сојуз на друштвата за антички студии на Македонија (прилози од 5-от научен собир на друштвата за антички студии на Југославија, Скопје, 26 до 29 септември 1989 г.) [ŽAnt – Посебни изданија, бр. 9].

234. Грчко-словенски паралели во антропонимијата – (Имиња на -слав). – *ЛЗб* 38, 25–30.
235. Манастирот Св. Пречиста (Просветен центар во Западна Македонија). – *Биџорски научно-културни собири / IX научен собир* (Кичево, 8–9 јули 1990) [Гостивар], 5–12.
236. Местото на македонскиот меѓу балканските и европските јазици. – *Прилози МАНУ/ОЛПН* 16/2, 37–46.
237. Микенскиот троен херој и хомерските херојски имиња. – *Грчко-римска антика во Југославија и на Балканот* (прилози од 5-от научен собир на друштвата за антички студии на Југославија, Скопје, 26 до 29 септември 1989 г.) [*ŽAnt* – Посебни изданија, бр. 9], 47–53.
238. Мик. *a-re-ko-to-re /Alekotorei/* (дат.) и Хом. *fAljktvr, ±ljktvr, ±ljktron*. – *Прилози МАНУ/ОЛПН* 16/1, 67–78.
239. Mikensko *wi-du-ro*, klasičnogrčko (*W)dulow, Pan(e)idehw, Poluidhw* i srodna lična imena. – *Posebna izdanja ANUBiH*, knj. 95 [Sarajevo: Odjeljenje društvenih nauka 27], 313–319.
240. Position of the Ancient Macedonian Language and the Name of the Contemporary *Makedonski*. – *Sbornik Praci Filosofické Faculty Brněské University. Series Archaeologica et Classica* [E 36, Studia Minora: Brno], 135–139.
241. Tradition and innovations in the Development of the Macedonian Language. – *MacRev* 21, 20–24.

1992

242. Кој е собирачот и запишувачот на *Народниџе бисери од Кичевско?* – *Од мџџоголоџијата на научната работа*. – *Совр* 15/5–6, 98–109.
243. Михаил Д. Петрушевски и списанието *Жива антика*: (по повод на осумдесетгодишнината од раѓањето и годишнината од смртта). – *Прилози МАНУ/ООН* 23/1, 45–62.
244. Повторно за народните умотворби од Кичевско – Наука или парадирање? – *Совр* 16/9–10, 168–174.
245. Потеклото на античкиот македонски и името на современиот македонски јазик. – *Прилози МАНУ/ОЛПН* 17/2, 99–125.

246. Струмички (Македонски) апостол – кирилски споменик од XIII век.
– *Совр* 16/1–4, 224–230.
247. 40 години Жива антика и сеќавање на проф. д-р М. Д. Петрушевски.
– *ŽAnt* 41–42, 9–14.
248. Чие е името Македонија? – *Макед* 39/473, 18–20.
249. Чие е името Македонија? – *Нова Македонија* 29. VIII 1992.
250. Денар. – *Вечер* 1. V 1992.
251. The Strumitsa (Macedonian) Apostle. – *MacRev* 22/2, 151–156. [= 245.
Совр 16/1–4, 224–230].
252. Observations on the personal names from the Knossos D tablets. – *BCH*
25 (supplément), 321–348.
253. Report on Section V. – *AAntH* 33/1–4, 395–397.
254. The Ancient Macedonian Language and the Name of the Contemporary
Makedonski. – *MacRev* 22/3, 247–257. [= 244. – *Прилози МАНУ/ОЛЈН*
17/2, 99–125].
255. [приказ] *Melena, Jozé L. – Olivier, Jean – Pierre, Tithemy. The Tablets
and Nodules in Linear B from Tirins, Thebes and Mycenae, A Revised Tran-
sliteration by, Suplementos a Minos Núm. 12, Salamanca 1991, 97, 8º. –*
ŽAnt 41–42, 123.
256. [приказ] *W. Pötsher, Aspekte und Probleme der minoischen Religion.
Ein Versuch. Georg Olms Verlag, Hidesheim – Zürich – New York, 1990,
282 str., 8º. – ŽAnt* 41–42, 124–126.

1993

257. *Македонија и односиите со Грција (Macedonia and Its Relations with
Greece).* – Скопје: МАНУ, 136 стр.
258. Античкиот македонски и името на современиот македонски јазик. –
Прег 25, 33–38.
259. Просветителство со удвоени сили. – *Макед* 15/485, 14–15.
260. Развој и многузначност на терминот *хармонија*. – *КЖ* 38/1, 32–37.

261. Терминот *ἑπτάριθμοι* и состав на групата „свети словенски Седмо-
численици“. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 18/2, 5–31.
262. Antická makedonština a současný makedonský jazyk. – *Universitas* 3,
15–21.
263. Position of the Ancient Macedonian Language and the Name of the Con-
temporary Makedonski. – *Balkan Forum* 1/2 [Skopje], 241–254.
264. The Origin and Semantic Development of the Term Harmony. – *ICS* 18,
1–11.
265. The Enlightenment of the Slavs (Ex Oriente Lux). – *MacRev* 23/2–3,
151–161.

1994

266. Константин Кирил „Философ“ – ортодоксен теолог. – *Прилози
МАНУ/ОЛЛН* 19/1–2, 77–103.
267. Местото на античкиот македонски меѓу другите индоевропски
јазици. – *ŽAnt* 44, 73–94.
268. Мотивот *свѣѣлина* во делата на св. Климент Охридски. – *Прилози
МАНУ/ОЛЛН* 19/1–2, 105–131.
269. Духовниот семафор на Лазар Кескинов [предговор]. – Кескинов,
Лазар М.: *Духовен семафор: айологѣйска чийѣанка*, Битола: Преспан-
ско-битолска епархија, 3–11.
270. Остатоци од претсловенската топонимија во Македонија. – *Архео-
лошка карѣѣа на Рѣѣублика Македонија*, Том I [Скопје: МАНУ: Музеј
на Македонија – Археолошки оддел], 180–190. [= 215. – *MJ* 38–39, 7–
25].
271. Св. Јован Крстител, патронот на Бигорскиот манастир. – *Манасѣѣир
Свѣѣѣи Јован Биѣорски* [Скопје: Републички завод за заштита на
спомениците на културата; Охрид: Епархија Дебарско-Кичевска], 25–
39.
272. The Slavonic Holy Seven Saints ("Sedmočislenici"). – *MacRev* 24/3,
185–194.

273. Апотеозата на *Словойџо* во Прогласот кон св. Евангелие од Константин Философ – Св. Кирил. – *ŽAnt* 45 (Sertum Gantarianum), 23–36.
274. Антички и современ македонски јазик. – *Содржински и мейџорлошки прашања во истражувањето на историјата на културата на Македонија*, кн. 1 [Скопје: МАНУ], 23–30.
275. Балканизација на македонскиот и неговото место меѓу другите балкански јазици. – *Studies in Macedonian Language, Literature and Culture* [Ann Arbor: Michigan Slavic Publications], 67–82.
276. Интерпретација на неколку профилатични микенски лични имиња. – *Зборник на трудови посветени на академик Блаже Конески* [Скопје: МАНУ], 47–59.
277. Метафората *свејлина* во химнографијата на словенските првоучители и нивните ученици. – *КЖ* 15/5–6, 42–48.
278. Поетско-стилистички особености во канонот за ап. Андреј од св. Наум Охридски. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 20/1–2, 71–101.
279. Појава, промени и традиција на словенското писмо во Македонија. – *КЖ* 15/7–8, 22–27.
280. Свети словенски Седмочисленици. – *Свејиклиментово слово: црковен алманах* [Охрид], 48–54. [= 271. – *MacRev* 24/3, 185–194].
281. Свв. Климент и Наум Охридски (Просветителство со удвоени сили). – *Свејиште Климент и Наум Охридски и придонесот на Охридскиот духовен центар за словенската просвета и култура* [Скопје: МАНУ], 17–29. – Отворање на научниот собир свв. Климент и Наум Охридски, 7–8.
282. Творештво длабоко и трајно вткаено во македонската модерна литература и литературна наука. – *Совр* 45/7–8, 103–107.
283. *Те-о-до-ра* и други теофорни имиња во микенските текстови. – *MJ* 40–41, 225–233.
284. Lexical Relicts of Pre-Slavic Languages in the Contemporary Macedonian Language. – *Макед* 17/503, 17–20.
285. The Languages on the Territory of Macedonia in the Classical and the Early Bizantine Periods. – *Balkan Forum* 3/2 (11), 271–278.

286. [приказ] *Michael Meier-Brügger, Griechische Sprachwissenschaft I–II, Sammlung Götschen, Walter de Gruyter, Berlin – New York 1992, I str. 170, II str. 133, 12. – ŽAnt 45, 423–427.*
287. [приказ] *M. J. Osborne – S. G. Byrne, A Lexicon of Greek Personal Names II, ATTICA, The British Academy, Clarendon Press, Oxford 1994, XXI+510, 401. – ŽAnt 45, 427–430.*
288. [приказ] *A. Leukart, Die frühgriechischen Nomina auf -tās und -ās. Untersuchungen zu ihren Herkunft und Ausbreitung (unter Vergleich mit den Nomina auf -eús), herausgegeben von Sigrid Deger-Jalkotzy, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1994, 354, 801. – ŽAnt 45, 431–434.*
289. *Сесловенски и универзални ѱораки во Пројласој кон Св. Еванјелие оо Констјантин Философ. – Македонско-руски јазични, литературни и културни врски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 1995, 31–51.*

1996

290. Авторскиот потпис „Нишчки Наум“ во канонот за св. апостол Андреј – *1.100 години оо хиројонизирањето на св. Климент во ејиској и доаѓањето на св. Наум во Охрид* [Охрид: МПЦ], 131–144.
291. Апокрифни интерполации во Краткото житие на св. Кирил Философ („Успение Кирилово“). – *Прилози МАНУ/ОЛПН 21/1, 5–24.*
292. Енигматичните знаци врз градежен материјал од црквите на Брегалница. – *Прилози МАНУ/ОЛПН 21/1, 25–39.*
293. Јазиците на почвата на Македонија во античкиот и рановизантичкиот период. – *Јазицијте и ѱочвајта на Македонија: ѱрилози за исѱражувањејто на исѱоријајта на кулѱурајта на ѱочвајта на Македонија* [Скопје: МАНУ, Макропроект „Историјата на културата на Македонија“: кн. 3], 19–31.
294. Идејата на Константин Философ за рамноправност на јазиците. – *Прилози МАНУ/ОЛПН 21/2, 17–37.*
295. Палеографско-јазични особености во канонот за ап. Андреј од св. Наум Охридски. – *Реферати оо Вѱорати македонско-северноамериканска слависѱичка конференција за македонисѱика „Македонскиот*

јазик, литература и култура“ (Охрид, 16–19 август 1994 г.) [Скопје], 11–26.

296. Појава на словенската христијанска култура. – *Религиозни и религиозни аспекти на материјалната и духовната култура на почвата на Република Македонија* [Скопје: МАНУ, Макропроект „Историјата на културата на Македонија“: кн. 4], 11–22.
297. Писмената традиција во Кичевско. – *Крнински посланија 1* [Охрид–Кичево], 7–27.
298. Прогласот кон св. Евангелие. – *Нова Македонија*, Лик 3/1, 15.
299. Од Прогласот кон св. Евангелие на Константин Философ – Манифест на словенската просветителска мисија. – *Црковен живот* 1/3, 6.
300. Обновување и ревитализација на македонски светињи – *Црковен живот* 1/7, 5.
301. Споменот на свв. Климент и Наум Охридски низ вековите. – *Црковен живот* 1/6, 5.
302. Church-State Relations and Interconfessional Coexistence in Macedonia (In the Postsocialistic Period with a Historical Background). – *MacRev* 26, 1–2.
303. The Mycenaean Personal Names in -to with Regard to the Derivatives from Verbal Adjectives. – *Atti e memorie del secondo Congresso Internazionale di Micenologia* (Roma–Napoli, 14–20 ottobre 1991) [Roma: Gruppo Editoriale Internazionale], 51–69.
304. [приказ] *Denise Schmandt-Besserat, Before Writing, vol. I. From Counting to Cuneiform. University of Texas Press, Austin, 1992.* – *ŽAnt* 46, 117–122.
305. [приказ] *John Chadwick, Lexicographica Graeca. Contributions to the Lexicography of Ancient Greek, Clarendon Press, Oxford 1996, VI+343, 8°.* – *ŽAnt* 46, 121–128.

1997

306. *За античкаа просодија во македонски преев.* – Скопје: Матица македонска, 141с.
307. Дактилскиот ритам на македонските народни приказни и хомерскиот епски хексаметар. – *Народноо творештво на почвата на*

Македонија: прилози за истражувањето на историјата на културата на почвата на Македонија [Скопје: МАНУ, Макропроект „Историјата на културата на Македонија“: кн. 6], 11–20.

308. Од балканската терминологија на македонскиот народен волуметриски систем. – *Прилози МАНУ/ОЛПН* 22/1–2, 15–40. (Реферати 12).
309. Охридскиот книжевен центар и словенската писменост. – *Прилози МАНУ/ООН* 28/1–2, 7–41.
310. Појава, промени и традиција на словенското писмо во Македонија. – *Педесет години на македонската наука за јазикот* (Скопје, 30 ноември до 2 декември 1995) [Скопје: МАНУ], 19–35.
311. Романтичарскиот занес на нашите преродбеници и научно-историските факти за античките Македонци. – *Македонското научно-литературно друштво и неговите континуитети до основањето на Македонската академија на науките и уметностите* (прилози од научниот собир одржан на 28 и 29 јуни 1996 г.) [Скопје: МАНУ], 53–58.
312. Сесловенски и универзални пораки во Прогласот кон св. Евангелие од Константин Кирил. – *Зборник на трудови од I руско-македонска конференција* (Охрид, 22–24 август 1995 г.) [Охрид–Скопје], 23–43.
313. Православието низ вековите [предговор]. – Баталден, С.: *Преиситување на традицијата* (Есеи за историјата на православие), Скопје: Култура, 7–20.
314. Some Parallels between Balkan Popular and Mycenaean Measures of Volume for Dry Materials. – *ŽAnt* 47, 63–86.
315. The Position of the Ancient Macedonian Language, and the Modern Name Makedonski. – *Balkanistica* 10 [Oxford: Mississippi], 227–240.
316. [приказ] *M. Fraser and Matthews, A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. III. A : The Peloponnese, Western Greece, Sicily, and Magna Graecia, The British Academy, Clarendon Press Oxford 1997.* – *ŽAnt* 47, 239–242.

1998

317. Медитеранскиот и старобалканскиот културен контекст и континитет. – *Македонската литература и култура во контекстот на медитеранската културна сфера* (Скопје, 24–25 октомври 1996)

[Скопје: МАНУ: Компаративно проучување на македонската литература и уметност во XX век: том 3], 101–118.

318. Мир во разноконфесионална средина. – *Светиклименийово слово: Алманах* [Охрид].

319. Микенски борбени лични имиња. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 23/1–2, 19–42.

320. Од научниот опус на акад. Божидар Видоески. – *Споменица посветена на Божидар Видоески, редовен член на Македонската академија на науките и уметностите* [Скопје: МАНУ], 15–20.

321. Православието низ призмата на западни црковни историчари. – *КЖ* 43/1, 94–99.

322. Св. Пречиста Кичевска чувар на словенската писменост. – *Кичево и Кичевско: (фотомонографија)* [Кичево; Скопје: „Гурѓа“, 63–68.

323. Црковно-државни односи и меѓуконфесионална коегзистенција во Македонија. – *Гласник ИНИ* 42/1, 7–26.

324. Научни есеи за православието – Стивен Баталден: „Преиспитување на традицијата“ (Скопје: Култура 1997). – *Нова Македонија*, 11. II 1998.

325. Голема пријателка на Македонија – Ивона Бернс. – *Спожсер* 2/26–27, 55.

326. John Chadwick [In memoriam]. – *ŽAnt* 48, 5–15.

327. Approche de la langue des Macédoniens antiques. – *La République de Macédoine: nouvelle venue dans le concert européen* (dir: Chiclet, C., Lory, B.) [Paris, Montréal: L'Harmattan], 127–136.

1999

328. *Светила незаодни: словенските првоучители и нивните ученици*: (студии). – Скопје: Матица македонска. – 462 стр.

329. Владо Малески. – *Владо Малески: свечен собир посветен на 80-годишнината од раѓањето и 15 години од смртта на Владо Малески* (Скопје 24. XII 1999 г.) [Скопје: МАНУ], 7–8.

330. Значење на дамаскинарската книжнина за развојот на писмениот и книжевниот македонски јазик. – *Македонија: истражувања од историјата и културата* [Скопје: МАНУ], 95–109.
331. Значење дамаскинской литературы для развития письменного и литературного македонского языка. – *Македонија: вопросы истории и культуры* [Скопје; Москва: Македонская академия наук и искусств], 10 стр.
332. Светила незаодни. – *Денес* 22. VII 1999, III/93, 54–56.
333. Стабилност и промени во јазикот. – *Македонија денес*, 6 и 7. XI 1999, 11.
334. Паримејник. – *Билтен*, [1999].
335. Поезијата и историјата. – *Уштрински весник* 12. VIII 1999, 15.
336. An Attempt at Reconstructing the Balkan-Macedonian Volumetric System for Dry Materials and Its Terminology. – *ISS* 10/1–2, 1–126.
337. Interpretation of Some Mycenaean Personal Names: Nomina Theophora. – *Florent Studia Mycenaea* [Wien: Verlag der Österreichischen Akad. der Wissenschaften], 299–311.
338. Multilingual Contacts and Conflicts in the South-Eastern Europe: (Reflected in the Mycenaean onomastics). – *VIII интернационален конгрес за Јужоисточна Европа* (Букурешт, 24–29 август 1999). – *Прилози МАНУ/ОЛН* 24/1–2, 5–15.
339. [приказ] *Божидар Видоески: Дијалектните на македонскиот јазик*, МАНУ, 1999. – *КЖ* 44/1, 108–109.

2000

340. *Живото на Микенците во нивните писмени сведоштва: со посебен осврт кон ономастичките и просопографски изводи (The Life of the Mycenaeans from Their Own Records with Special Regard to the Onomastic and Prosopographic Deductions)*. – Скопје: МАНУ. – 419 стр.
341. Историски осврт врз идејата за рамноправност на јазиците: во богослужбена/литургиска употреба. – *Историја на идеите на јочвајта на Македонија: прилози за истражувањето на историјата на културата на јочвајта на Македонија* [Скопје: МАНУ,

Макропроект „Историјата на културата на Македонија“: кн. 11], 11–20.

342. Христијанство. Религија на крстот и единство во разновидност. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 25/1–2, 7–32.
343. Од најстарата историја на писменоста: бројките им претходат на буквите. – *ЈФ* 56/1–2, 469–480.
344. Придонесот на Михаил Д. Петрушевски. – *Нова Македонија (Лук)* 26–27. II 2000.
345. Просвештението кај св. Климент Охридски. – *Весник на МПЦ* 42/3, 58–64.
346. Image of Antiquity after the Decipherment of the Linear B. – *Colloquium Didacticum Classicum XVI Zagrebiense: The Image of Antiquity in Modern Times* [Zagreb], 139–152.
347. The linear „B“ logograms *111, *110, and corresponding Balkan popular Measures of volume for dry Materials. – *ŽAnt* 50, 125–139.

2001

348. *Појава и развој на писмо: со посебен осврт кон почетоциите на словенската писменост (Origin and Development of Writing: with special regard to the beginnings of Slavonic literacy)*. – Скопје: МАНУ. – 384с.
349. Дамаскините и нивниот удел во развојот на современите балкански јазици врз народна основа. – *МЈ* 2001, 1–30.
350. Значење на дијалектолошките студии на југоисточните македонски говори за палеославистиката (Неколку фонетски особености на старо-црковнословенскиот и нивните континуанти во југоисточните македонски говори). – *Прилози МАНУ/ОЛЛН* 24/1–2, 25–40.
351. Христијанството – демократски духовен систем: Христовото учење низ призмата на теологијата, филозофијата, етиката, културата. – *Ушрински весник*, 4–8 јануари, 3, 463.
352. Христијанство – 2.000-годишен јубилеј. – *Пелагонийица* [Битола], 9 стр.
353. Фанула Папазоглу (1917–2001) [In memoriam]. – *ŽAnt* 51, 68–75.

354. Конвергентни и дивергентни тенденции во развојот на балканскиот јазичен сојуз и перспективите на европската мултијазична заедница. – *Меѓународна конференција: Балканот во новиот милениум* [Скопје: МАНУ], 187–203.
355. Convergent and Divergent Tendencies in the Development of the Balkan Linguistic League and Prospects to the European Multilingual Community. – *International conference The Balkans in the new millennium: Science and culture in a joint action for peace and development* (Skopje, 25 and 26 May 2001) [Skopje : MANU], 180–190: 5 tab.
356. Geschichte der klassischen Studien in der Republik Makedonien. *Der Neue Pauly. Enzyklopedie der Antike* bd. 15/1. – Stuttgart. Weimar : J. B. Metzler.
357. Klassische Einflüsse auf das Kircheslawisch und das moderne Makedonisch. – *Der Neue Pauly. Enzyklopedie der Antike* bd. 15/1, 276–277. – Stuttgart. Weimar : J. B. Metzler.
358. Klassische Studien. – Makedonien / Mazedonien. – *Der Neue Pauly. Enzyklopedie der Antike* Bd. 15/1, La–Ot., 280–281. – Stuttgart. Weimar : J. B. Metzler.
359. Sprache. – Makedonien / Mazedonien. – *Der Neue Pauly. Enzyklopedie der Antike* Bd. 15/1, La–Ot., 276–277. – Stuttgart. Weimar : J. B. Metzler.
360. [приказ] V. Aravantinos – L. Godart – A. Sacconi: *Thèbes fouilles de la Cadmée I. Les tablettes en linéaire B de la odos Pelopidou. Édition et commentaire. Istituti editoriali e poligrafici internazionali, Pisa-Roma, 2001, pp. 460, золем октаво.* – *ŽAnt* 51, 84–90.
361. Живописот отворен катехизис. – *Премин*, 2001, 52–53

2002

362. [со: Гоцевски, Т.]: *Христијанството и мирот – мирот и христијанството*. – Куманово: Македонска ризница. – 111 стр. (Коричен наслов: 2.000 години христијанство, 2.000 години учење за мир).
363. Глаголичката графема *З*(земља) и грчката *Th(êta)*. – *Славистички списувања* 10 (посветен на проф. Зузана Тополињска по повод седумдесетгодишнината), 187–198.
364. Денар, Создавањето на македонскиот денар: Видувања и секавања. – *Народна банка на Р. Македонија*, 75–82.

365. Од историјата на словенската писменост. Случајни грешки или намерни интерполации во Краткото житие на св. Климент Охридски од Хоматијан. – *Зборник од III Македонско-руска научна славистичка конференција* (Охрид, 9–11 август 2001) [Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“].
366. Од методологијата на Блаже Конески во користењето извори за кирилometодиевскиот период. – *Делото на Блаже Конески (оситувања и перспективи): Меѓународен научен сбор по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески* [Скопје: МАНУ], 299–308.
367. Писмо „Без оустроенија“. – *Зборник на реферати од четвртата македонско-северноамериканска славистичка конференција за македонистика „Македонски јазик, литература и култура“* (Охрид, 5–6 август 2000) [Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“], 35–56.
368. Христијанство. Религија на крстот и единство во разновидност (Минато и перспективи). – *Годишен зборник на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“*, кн. 8, 21–36.
369. Miroslav Marcovich (1919–2001) [In memoriam]. – *ŽAnt* 52, 5–20.
370. Pax Augusta, Pax Byzantina и Pax Divina. – *Зборник на трудови: Христијанството во културата и уметноста на Сирумичката епархија: по повод 2.000 години христијанство* [Струмица: Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј], 29–47.
371. Азбуката е совршена во својата едноставност: изум од првостепена важност за прогресот на цивилизацијата и културата: Разговор со академик Петар Хр. Илиевски. – *Уштински весник* 30. VIII 2002, 956, 4.
372. Појава и развој на писмото, со посебен осврт кон почетоките на словенската писменост. – *Нова Македонија (Лук)* 20. X 2002.
373. [приказ] S. Hornblower & E. Matthews, *Greek Personal Names. Their Value as Evidence, Proceedings of the British Academy* 104, Published for the British Academy by Oxford University Press, 2000, pp. VIII+184, 8°. – *ŽAnt* 52, 234–244.
374. [приказ] V. L. Aravantinos – L. Godart – A. Sacconi, *Corpus des documents d'archives en linéaire B de Thèbes (1–433). THÈBES FOUILLES DE LA CADMÉE III, Università degli Studi di Napoli „Federico II“, Università degli Studi di Roma „La sapienza“; Biblioteca di „Pasiphae“, Collana di filologia e antichità egee diretta da LOUIS GODART e ANNA SACCONI, Pisa–Roma 2002, pp. 326, золем октаво. – ŽAnt 52, 244–246.*

2003

375. Графитите врз градежен материјал од црквите во Крупиште и Баргала. – *Зборник од Научниот собир: Старохристијанската археологија во Македонија* [Скопје: МАНУ], 41–57.
376. Дијалектна база на некои графички варијанти во глаголицата. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН 27/1–2*, 21–38. (Реферати 13, 2003).
377. Македонскиот превод на *Пресџолноџо Чейвороеванџелие*: По повод 50-годишнината од неговото објавување. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН 28/1*, 25–58.
378. Првиот словенски и современиот македонски превод на евангелието. – *Зборник од V-џа Македонско-северно американска конференција за македонски сџудии (Macedonian Studies Vol. 4: Papers from the Fifth International Macedonian-North American Conference on Macedonian Studies)* [Kolumbus: Ohio], 107–128.
379. Glagolica: An Iconic Script for Visual Evangelic Preaching. – *ICS 27–28*, 153–164.

2004

380. Грандиозен меѓународен проект. – *Промоџивен џовор за Оџиџо-словенскиот линџвисџички аџлас фонейџско-џрамаџичкаџа серија*, том 46: Рефлекси на еровите. Вторичен вокализам. – *Билџен 31/2*.
381. Киевските глаголички листови. (Фрагменти од старословенски литурџичен ракопис со текстови од западни и источни црковни служби на мешан јазик) – *Македонско-украински кулџурни врски (X–XX век) II* (Охрид, 21–23 октомври 2003 г.) [Скопје: МАНУ], 79–109.
382. Светол лик во нашиот црковен, просветен и културен живот. – *ЛЗ 51/4–6*, 103–110.
383. The Balkan Linguistic League: Past, Present and Future. – *IX Congrès internat, d' Études Sud-east-Européennes (Résumés)* [Tirana], 201–202.
384. *Pax Augusta (Romana), Pax Byzantina (Christiana) and the Contemporary Peacemakers*. – *AIESEE Bulletin*, 32–33–34, 2002–2004, Bucarest, 213–222.

2005

385. *Традиција и иновации во македонскиот црковнословенски книжевни споменици од турскиот период*. – Скопје: МАНУ. – 393 стр.
386. *Македонскиот правопис*: Свечен собир по повод 60-годишнината од донесувањето на македонската азбука и правопис и нивната примена во Букварот : Скопје, 7. VI 2005. – Скопје : МАНУ, 2005. – 23 стр. – (Свечени собири; 50).
387. Позајмување и адаптација на лексички форманси во балканските јазици. – *Меѓународна научна конференција „Теории и методи во ареалната лингвистика“ – Придonesoi на Божидар Видоески во развојот на македонската и словенската лингвистика (по повод 5-годишнината од смртта на акад. Б. Видоески)* (Скопје, 2–4 јуни, 2004) [Скопје: МАНУ, Истражувачки центар за ареална лингвистика], 93–102.
388. Еволуционистички сфаќања на Крсте Петков Мисирков за македонскиот јазик. – *Делото на Крсте Мисирков: Зборник од Меѓународниот научен собир по повод стогодишнината од излегувањето на книгата За македонските работи* (Скопје 27–29 ноември, 2003) [Скопје : МАНУ], Т. 2, 55–67.
389. Новий вариант Панонској тези і македонско-українські мовні контакти у найдавніших словянських рукописах. – *Українсько-македонський науковий збірник* [Київ: НАНУ, НБУ ім. В. І. Вернадського, МАНМ], Випуск 1, 99–110.
390. Уметноста и културата на XIX век во Западна Македонија [осврт]. – *Спожер* 9/90–91, 29–31.
391. The Life of the Mycenaean reflected in the onomastics and prosopography. – *Proceedings of the 11th Intern. Colloquium on Mycenaean Studies* [Texas: Austin, 2000]. (issued 2005).

2006

392. *Појава и развој на писмото*: со посебен осврт кон почетоките на словенската писменост. – 2. ревидирано изд. – Скопје : МАНУ, 2006. – 391 стр.

393. „Јустинијан Први (Flavius Petrus Sabbatius Justinianus)“, предговор кон *Јустинијан Први*, Јордан Плевнеш, Просветно дело, Скопје, 2006, на мак., I–VI; Преводи: на франц., I–VI; на англ., I–VI; на герм., I–VII; на итали., I–VI; на руски, I–VI.
394. Поетот на канонот *мoуџествoу тeзoимeнит* и псевдонимот *•epнopиzєц//xpлб//p//*. – *Зборник на трудови од Меѓународниот научен собир Свети Наум Охридски – живoт и дело: oргaнизирaн пo пoвoд 1.100-гoдишнинaтa oд изгpaбкaтa нa мaнaстиpoт Св. Наум вo Охрид: Охрид, 19–22 октoмври 2005 (Мaнaстирски кoмплeкс „Св. Наум“)*. – [Скопје]: Унивeрзитeт „Св. Кирил и Мeтoдиј“, МПЦ, [2006], 25–30.
395. "A Lexicon of Greek Personal Names, vol. IV, The British Academy, Clarendon Press – Oxford, 2005" : критички осврт. – *ŽAnt.* – Год. 56, T. 1–2 (2006).
396. Македонскиот правопис од 1945. – *XXXII научна конференција на XXXVIII Меѓународен семинар за македонски јазик, лиџерaиџуpa и кулџуpa* : (Охрид, 15. VIII – 17. VIII 2005 г.) : Лингвистика. – Скопје : Унивeрзитeт „Св. Кирил и Мeтoдиј“, 2006, [7]–18.
397. Словенската писменост и дејноста на Охридскиот книжевен центар : МАНУ: три книги : беседа. – *Премин.* – Год. 5, бр. 33–34 (април 2006), 68–72.
398. Од историјата на словенската писменост : „Случајни грешки“, или намерни интерполации во *Крајкoтo жииџe нa св. Климeнџ* од Хоматијан? . – *Руско-македонски јазични, лиџерaиџурни и кулџурни врски : 3 : (Маџеријали oд Трeџaтaтa мaкeдoнскo-рускa научнa славистичкa конференџија, Охрид, 9–11 aвгyст 2001 г.)*. – Скопје : Унивeрзитeт „Св. Кирил и Мeтoдиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2006. – Стр. 23–34.
399. Два спротивни приода кон интерпретацијата на антички текстови со антропонимиска содржина : (со посебен осврт кон античко-македонската антропонимија) = Two opposite approaches towards interpreting ancient texts with anthroponymic contents : (with special regard to the Ancient Macedonian anthroponymy) : (a short version). – *Прилози МАНУ/ОЛЛH*, 2006, T. 31, бр. 1, [5]–30, [31]–44.
400. Зачетоци на писменост кај Словените на Балканот и во Понт: (поттикнати од грчко-словенски трговски и културни контакти). – *Укpa|инско-македонски научен зборник : брoј 2*. – [Кијив] : Национална академија на науките на Укpa|ина, Национална библиотека на

Украјина „В. И. Вернадскиј“, Македонска академија на науките и уметностите, 2006, 129–[139].

401. Однос на соседите кон новоформираните словенски литературни јазици: (аналогија меѓу македонскиот и украинскиот јазик). – *Украјинско-македонски научен зборник : број 2*. – [Кијив] : Национална академија на науките на Украјина, Национална библиотека на Украјина „В. И. Вернадскиј“, Македонска академија на науките и уметностите, 2006, 140–147.
402. The Mediterranean Basin – Cradle of the First Alphabetic Script, *Зборник од научна конференција на AIESEE, одржана во Палермо, Сицилија*, 2006, 169–178.
403. P. M. FRASER – E. MATTHEWS, *A Lexicon of Greek Personal Names*, Vol. IV: Macedonia, Thrace, Northern Regions of the Black Sea, The British Academy, Clarendon Press, Oxford, 2005, pp. XXIX + 387, 4°. – *ŽAnt*, 56, том 1–2 (2006), 129–131.
404. Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција: прикази. – *Македонски јазик*, 57 (2006), 233–239.

2007

405. Македонско народно творчество. – За еден необјавен труд на акад. П. Хр. Илиевски од 1945 год. / Красимира Илиевска. – *Класика – балканисти́ка – њалеослависти́ка : мајеријали од научниот собир по повод обележувањето на 85-годишнината од раѓањето и 60 години научна работа на академик Петар Хр. Илиевски*. – Скопје: МАНУ, 2007, [355]–407. – Транскрипција на ракописот, 366–378. – Фотокопија на ракописот, 379–405.
406. Udio profesora Veljka Gortana časopisu „Živa antika“. – *Veljko Gortan (1907–1985): o stotoj obljetnici rođenja znanstveni skup, 4. i 5. svibnja 2007*, vijećnica Filozofskog fakulteta, Zagreb.
407. М. Д. Петрушевски – основоположник на класичните студии со далечна перспектива во Македонија : (Со посебен осврт кон неговите микенолошки прилози во сп. *Жива антика*). – *ŽAnt*, 57, Т. 1–2 (2007), 5–15.
408. Краток преглед на историјата на македонскиот превод на *Пресполното евангелие*, *Зборник на трудови во чест на митроп. гебарско-кичевски*, Охрид 2007, 217–226.

409. Слово за св. Климент, *Свештиклиментово слово*, Охрид, декем. 2007, 113–117.
410. Principia Scientifica, *Дискусија за научниот развој*, МАНУ, 2007.
411. Обраќање на академик Петар Хр. Илиевски кон учесниците на собирот. – *Класика – балканистика – њалеославистика : материјали од научниот собир по повод обележувањето на 85-годишнината од раѓањето и 60 години научна работа на академик Петар Хр. Илиевски*. – Скопје : МАНУ, 2007, [439]–444.
412. The Balkan linguistic league: past, present and future. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН : реферати на македонските учесници за IX Меѓународен конгрес на Јужоисточна Европа, Тирана, 30 август – 3 септември 2004 година*, XXXII, 1 (2007), [19]–28.

2008

413. Principia scientifica. – *Развитокоот на науките, културата и уметноста како европска перспектива на Република Македонија : иркалезна маса одржана на 22 декември 2006 година*. – Скопје : [Македонска академија на науките и уметностите], 2008, [89]–93. – (Расправи ; кн. 1). – Дискусии.
414. Семантички развој на слов. зглоб, раме/о, слога, во споредба со некои и.-е. корадикали и синоними. – *Реферати на македонските слависти за XIV Меѓународен славистички конгрес во Охрид, 10–16 септември 2008 година*. – Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2008, [141]–153. – Трудот е објавен и во: *Прилози МАНУ/ОЛЛН*, XXXII, 2 (2007), [141]–153.
415. Ekspansja greckiego sufiksu -ισσα i słowiańskie -ica. – *Rocznik Slawistyczny : Revue Slavistique*, T. LVII. – Warszawa : Polska Akademia Nauk. Komitet Słowianoznawstwa, 2008, [21]–30.
416. Кратките житија на словенските првоучители: (литературни творби со провидни тенденции од времето кога биле составени). – *Прилози МАНУ/ОЛЛН : во чест на акад. М. Ѓурчинов*, XXXIII–XXXIV, 1–2 (2008–2009), [211]–232. – Зборник на трудови.

2009

417. Two Different Approaches Towards Interpreting Ancient Texts and Some Greek-Slavonic Onomastic Parallels. – *VI Македонско-Северно-американска конференција за македонистика : (Охрид, 11–13. VIII 2006)*. – Скопје : Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2008, [271]–282.
418. Историска реалност и мотивирана интерпретација по прашањата за појавата и развојот на словенската писменост. – *Предавања на XLI Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура : (Охрид, 11. VIII – 28. VIII 2008)*. – Скопје : Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2009, [31]–44.
419. Комплетирање на Григоријевиот превод на зборникот Thesaurus од Дамаскин Студит. – *Украинско-македонски научен зборник: број 4*. – Киев : Национална академија на науките на Украина, Национална библиотека на Украина „В. И. Вернадски“, Македонска академија на науките и уметностите, 2009, 177– [183].
420. „Реформа на глаголицата“ и односот на св. Климент кон грчко-глаголичката варијанта (Почетоци на кирилицата). – *Светиклиментовата традиција во Македонија: првата научна средба по повод 1400-годишнината од неговото раѓање на Националната и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“ – Скопје, одржана на 7. XII 2009*. – Скопје : [НУБ „Св. Климент Охридски“], 2009, [9]–20.
421. Кон II издание на Два спротивни приода кон интерпретација на антички текстови со антропонимска содржина. – *Културен живот*, LIV, 1–2 (јануари-јуни 2009), 108–111. – *Прилози МАНУ/ОЛН*, 31, 1 (2006) 2008.
422. „Речник на егејските говори“ од Коста Пеев. – *Македонски јазик*, 59–60 (2008–2009).
423. Новото издание на македонското престолно евангелие. – *Весник : службен лист на Македонската православна црква*, LI, 6 (2009), 257–261.
424. Десетгодишнина од смртта на Божидар Видоески и дејноста на ИЦАЛ. – *Ареална лингвистика како прв кон реконструкција на јазичната и културната еволуција: материјали од научниот собир по повод обележувањето 10 години од смртта на акад. Божидар Видоески (1920–1998)*. – Скопје : Македонска академија на науките и уметностите. ИЦАЛ, 2009, [65]–71.
425. Поздравен говор на научниот собир 60 години класични студии. – *Антиката и европската наука и култура : прилози од научниот собир одржан по повод jubilejot 60 години Институтот за класични студии*.

– Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет, 2009, [17]–18.

426. Соработка меѓу хрватски и македонски класични филолози. – *Македонско-хрвајски книжевни и културни врски: Зборник на трудови од Меѓународниот научен собир Македонско-хрвајски книжевни и културни врски одржан во Охрид од 10 до 11 октомври 2007.* [Кн. 2]. – Скопје : Институт за македонска литература, 2009, [29]–36.
427. [Дискусија]. – *Македонскиот јазик во современиот превод на Библијата: (јавна трибина).* – Скопје: Православен богословски факултет „Свети Климент Охридски“: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2009, 54–56.
428. Денарот е римски – не е грчки : историјата на името на нашите пари. – *Бизнис*, II, 412 (30.XII 2009), 2–3.

2010

429. Икониност на Кириловата глаголица. – Скопје, 2010. – 13 стр. – Трудот е објавен и во „*Весник : службен лист на Македонската православна црква*“, Скопје, бр. 5 (2010).
430. Хомеровата Одисеја во македонски препев. – *ŽAnt.*, 59, Т. 1–2 (2009), 5–10.
431. Историческа реалност и авторски интерполации в Краткото житие на св. Климент, от Димитър Хоматиян. *Пъние мало Георѓио : сборник в чест на 65-годишнината на проф. Георѓи Појов.* – София : Универзитет „Св. Климент Охридски“, Богословски факултет, 2010, 578–590.
432. Икониност на Кириловата глаголица. – *Весник : службен лист на Македонската православна црква*, ЛП, бр. 5 (2010), 201–207.
433. Периодизација во историскиот развој на македонскиот јазик. – *Меѓународен македонистички собир: реферати на научниот собир одржан 29–31 август 2008 г. во Охрид.* – Скопје : Универзитет Св. Кирил и Методиј. Филолошки факултет Блаже Конески, 2010, 125–134.
434. Денарот е римски – не е грчки: Историјата на македонскиот денар (14). – *Бизнис*, 3, 435 (11.02.2010), 10.

435. Обраќање на акад. Петар Хр. Илиевски на Свечениот собир во негова чест по повод 90 години од раѓањето. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН : посветени на акад. П. Хр. Илиевски*, XXXV, 2 (2010), [23]–24.

2011

436. *Св. Наум Охридски: (ревносен следбеник на словенскиот првочинијател и храбар заштитник на нивното дело): свечен собир по повод 1.100 години од устојувањето на св. Наум Охридски, Охрид, 30.VI 2010.* – Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2011. – 20 стр. – (Свечени собири ; св. 56).
437. Нови сознанија за областа наречена Кутмичевица, каде што св. Наум ја продолжил учителската дејност на св. Климента. – *Зборник на трудови од меѓународниот научен симпозиум 1100 години од устојувањето на св. Наум Охридски: Охрид, 3–5 октомври 2010 година.* – Охрид : МПЦ – Охридска архиепископија. Дебарско-кичевска епархија. Канео, 2011, 29–39.
438. Соживотот и толеранцијата меѓу балканските народи во минатото. – *Религијата и културата – нераскинлива врска меѓу народите: Втората светска конференција за меѓурелигиски и меѓуцивилизационски дијалог: Охрид, Република Македонија, 6–8 мај, 2010.* – [Скопје : Министерство за култура на Република Македонија, 2011], 72–73.
439. Статусот на дативот и семантиката на дативската форма *нејзе* во македонскиот јазик. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН : посветени на акад. З. Толиќска*, XXXVI, 1–2 (2011), [7]–16.

2012

440. Ревидираниот превод на Македонското богослужбено евангелие. – *Прилози МАНУ/ОЛЛН : посветени на акад. Б. Ристовски по повод неговата 80-годишнина*, XXXVII, 1–2 (2012), [7]–24.
441. Professor Mihail D. Petruševski, a distinguished classical scholar, an eminent organizer of the university educational process and a brilliant populariser of the classical Greek and Roman culture. – *Žant : Monographs*, 10 (2012), 143–145. – Прилози од Меѓународната конференција 100 години од раѓањето на академик Михаил Д. Петрушевски : (МАНУ, Скопје, 14–15.X.2011 г.)

442. Opening address by acad. Petar Hr. Ilievski, President of the Organizing Committee. – *ŽAnt : Monographs*, 10 (2012), 9–10. – Прилози од Меѓународната конференција 100 години од раѓањето на академик Михаил Д. Петрушевски : (МАНУ, Скопје, 14–15.X.2011 г.).
443. М. Д. Петрушевски – образец за подражавање. – *ŽAnt : Monographs*, 10 (2012), 309–313. – Прилози од Меѓународната конференција 100 години од раѓањето на академик Михаил Д. Петрушевски : (МАНУ, Скопје, 14–15.X.2011 г.).

2013

444. Глаголичката буква Ч и нејзината семантика. – *Чашуле, оџиосле : зборник*. – Скопје : МАНУ, 2013, [25]–42.

Дополнил и коригирал:
Вангел Ациовски

Библиотека на МАНУ, 2020

ФОТОАЛБУМ

Со колегите во Даунинг Колеџ, Кембриџ, 1965 г.

Учество на Научната конференција во Украина.

На Седмиот микенолошки колоквиум во Нирнберг, 1984 г.

На Вториот балкански меѓународен собир, Атина 1970 (заедно со Владимир Георгиев, лево).

На Вториот балкански меѓународен собир, Атина 1970 г.

На Првиот микенолошки конгрес, Рим 1967 г.

Во друштво со академик Кајетан Гантар.

Од промоцијата на книгата „Животот на Микенците“, МАНУ 2000 г.

Од пристапното предавање на акад. Петар Хр. Илиевски, 1980 г.

На промоцијата на две книги во МАНУ, 1990 г.

Заедничка фотографија на учесниците на научниот собир „Јазичните појави и процеси во Битола и битолско денес и во минатото“, 1984 г.

Како член на работното претседателство на научниот собир „Религиите и религиските аспекти на материјалната и духовната култура на почвата на Македонија“, МАНУ 1995 г.

Како воен обврзник на ЈНА

Младоста во Скопје

Во својата работна соба

Со сопругата Лилјана

Со ќерката Милена

Со ќерките Красимира (лево) и Милена (десно)

Со ќерката Красимира

Со ќерката Стефка и внуците

Игра шах со ќерката Милена и внуците Марјан и Илина

Заедничка фотографија со комплетното семејство